

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA HISTORIE

**Klatovský rodák Karel Slavoj Amerling
a jeho dílo**
BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Pavel Jahn
Historie se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Naděžda Morávková, Ph.D.

Plzeň 2019

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 14. května 2019

.....
vlastnoruční podpis

Rád bych poděkoval paní doc. PaedDr. Naděždě Morávkové, Ph.D. za odbornou pomoc a cenné rady při psaní bakalářské práce. Na závěr bych chtěl poděkovat své rodině, která mi byla během mého studia velkou oporou.

ZDE SE NACHÁZÍ ORIGINÁL ZADÁNÍ KVALIFIKAČNÍ PRÁCE.

OBSAH

ÚVOD.....	2
1 ŽIVOT KARLA SLAVOJE AMERLINGA.....	4
1.1 AMERLINGOVO MLÁDÍ	6
1.2 ORGANIZAČNÍ NADŠENÍ K. S. AMERLINGA	9
1.3 FYSIOKRATICKÁ SPOLEČNOST.....	14
1.4 ZROD ČESKÉ HUDEBNÍ VĚDY	16
1.5 KONEC AMERLINGOVA ŽIVOTA.....	17
2 BUDEČ A DALŠÍ VZDĚLÁVACÍ ÚSTAVY.....	19
2.1 BUDEČSKÁ ŠKOLA	20
2.2 DÍVČÍ ŠKOLA NA BUDČI.....	25
2.3 AMERLINGOVA ČESKÁ HLAVNÍ ŠKOLA	26
2.4 BUDEČSKÁ ZAHRADA.....	28
2.5 ÚSTAV PRO CHOROMYSLNÉ	29
3 AMERLINGOVA LITERÁRNÍ TVORBA.....	32
4 DOTAZNÍK	38
4.1 STANOVENÍ HYPOTÉZ	38
4.2 VZOREK RESPONDENTŮ.....	39
4.3 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU Č. 1	40
4.4 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU Č. 2	41
ZÁVĚR	43
ZUSSAMENFASSUNG.....	45
PRAMENY A LITERATURA	46
SEZNAM PŘÍLOH	49
PŘÍLOHY	I

ÚVOD

Klatovský rodák Karel Slavoj Amerling je významnou českou osobností. Působil jako lékař, filozof, spisovatel, pedagog, kulturní pracovník a přírodovědec. Je znám zejména tím, že nechal postavit vzorovou školu pro mladé učitele Budeč a vybudoval ústav Ernestinum, který byl určen dětem s vývojovými poruchami. Amerling je ale také znám pro své obrozenecké cítění a nadšení. Amerling založil a aktivně vedl řadu spolků. Dnes tuto osobu připomínají dvě pamětní desky. Jedna se nachází na jeho rodném domě v Klatovech a druhá je umístěna na budově české hlavní školy v Praze v Panské ulici.

Důvodů, proč jsem si jako téma své bakalářské práce vybral život a dílo Karla Slavoje Amerlinga, je několik. Když jsem se o tuto osobnost českých dějin začal blíže zajímat, zjistil jsem skutečnost, že tento všestranně talentovaný pedagog pochází ze sousedního okresu – Klatovy. Velmi mě zaujal jeho pestrý a rozmanitý život, jeho díla a působení v tehdejších periodikách, dále to, jakým způsobem dokázal prakticky ztvárnit myšlenky a ideje Jana Amose Komenského, a především jím založená a provozovaná škola Budeč. Když jsem se o této osobnosti zmínil před mými vrstevníky a známými, jen málokdo věděl více informací o jeho životě a díle. Připadalo mi proto přínosné dozvědět se více informací o Amerlingově životě a jeho působení. Je škoda, že velikán takového rozměru a kvalit není u naší veřejnosti více známý. Proto bych chtěl shromáždit pokud možno co nejvíce informací ze života a tvorby Karla Slavoje Amerlinga. Byl bych rád, kdyby byl tento pedagog, lékař a přírodovědec, následovník myšlenek Komenského a zakladatel nadčasového a v Evropě jedinečného zařízení – učiliště Budeč více v povědomí našich studentů a veřejnosti. Doufám, že moje bakalářská práce přispěje alespoň malým dílem k tomu, aby byl tento obrozenecký velikán a jeho dílo a činnost známější přinejmenším v rámci našeho plzeňského regionu.

Cílem této bakalářské práce je aktualizace povědomí, doplňující poznatky a informace o Karlu Slavoji Amerlingovi ve vztahu k dnešku a ke klatovskému regionu. Dále pak zodpovězení otázky, zda je tato poměrně významná osobnost v tomto městě v dnešní době známá. Dalším cílem práce je možnost seznámení s jeho životem, literární tvorbou, pedagogickým působením, vzorovým Amerlingovým učilištěm Budeč a ústavem pro slabomyslné děti Ernestinem. Bakalářskou práci jsem rozepsal do čtyř jednotlivých kapitol.

Během psaní bakalářské práce byla využita literatura tehdejší doby, stejně tak současná, věnující se osobě Karla Slavoje Amerlinga či vzorové školy Budeče. K této práci byly také využity *archivní a internetové zdroje*. Důležitým zdrojem pro moji práci byli respondenti klatovského okresu a pedagogové Gymnázia Jaroslava Vrchlického v Klatovech, kteří se zúčastnili mého dotazníkového šetření. Jako klíčový knižní zdroj k tématu Klatovský rodák Karel Slavoj Amerling a jeho dílo považuji knihu *Karel Slavoj Amerling*¹ od Evy Hoffmanové, která je mimo jiné také odbornou spisovatelkou pro dějiny přírodních věd. Také kniha *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce I A-G*² od Jiřího Opelíka, českého historika, literárního kritika, editora a učitele, byla pro psaní této práce značným přínosem.

Následující práce je rozdělena do čtyř kapitol. První kapitola má za cíl představit osobu Karla Slavoje Amerlinga a seznámit s jeho životem od narození přes aktivní věk až po jeho smrt. Ve druhé kapitole se práce zaměřuje na vzorovou školu Budeč, kterou nechal Amerling vybudovat. Dále se tato kapitola zaměřuje na periodikum Budečská zahrada a na další vzdělávací ústavy spjaté s Amerlingem. Třetí kapitola se věnuje Amerlingově tvorbě, počínaje redigováním článků v řadě periodik po vydávání knižních titulů. Kapitola čtvrtá představuje dotazníkové šetření na základě kvantitativního sběru dat od jednotlivých respondentů. Dotazníkový průzkum má za cíl zjistit, do jaké míry jsou obyvatelé Klatov a klatovského okresu obeznámeni s životem a působením Karla Slavoje Amerlinga.

¹ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66.

² OPELÍK, Jiří, ed. a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce I A-G*. Praha: Academia, 1985–2008. 7 sv.

1 ŽIVOT KARLA SLAVOJE AMERLINGA

Lékař, pedagog, filozof, spisovatel, přírodovědec a kulturní pracovník Karel Slavoj Amerling se narodil v západočeském městě Klatovy dne 18. září 1807.³ Byl také znám pod přezdívkou Strnad Klatovský⁴ a to podle německého Ammer, což v češtině znamená Strnad. Vedle příjmení Amerling užíval také Ammerling, Amrling nebo dokonce poslovenštěné Amerlín. Slavoj bylo Amerlingovo vlastenecké jméno.⁵ Na klatovském gymnáziu se řadil mezi nejlepší studenty.⁶ Amerling se chtěl zpočátku vydat na duchovní dráhu. Víru k Bohu v něm vypěstoval jeho dědeček Jan Jelínek, který byl nedostudovaným teologem.⁷ Na univerzitě v Praze ale nestudoval teologii, nýbrž filozofii, lékařství a přírodní vědy. Od roku 1833 do roku 1837 pracoval jako asistent slavného přírodovědce J. S. Presla. Poté, co Amerling odpromoval, spravoval sbírku hraběte Kašpara Maria ze Šternberka. U této práce vydržel dva roky, poté začal putovat po Evropě. Když se vrátil do Čech, otevřel si svoji lékařskou praxi.⁸ Mezi lety 1838 a 1861 byl učitelem fyziky, přírodopisu, zbožiznalství a především chemie. Výuka, která byla určena řemeslníkům, probíhala v neděli dopoledne a o svátcích. Podporoval také vývoj těžby nerostných surovin, sadařství, zahradnictví a dalších odvětví.⁹ Významnou měrou se podílel na utváření českého názvosloví v oblasti chemie, zoologie a botaniky.¹⁰

Amerling věnoval značnou část svého života snaze o učitelské reformy, které by umožnily lepší výchovu a vzdělání českým pedagogům. Jeho snem bylo vybudovat učitelský ústav Budeč, který měl být vzorem ostatním školám.¹¹ Přání se mu splnilo roku 1848, kdy byla po devíti letech práce dokončena výstavba budečského učiliště.¹² Budeč byla založena v Praze v Panské ulici a Amerling zde přednášel. Na tomto ústavě se

³ OPELÍK, Jiří, ed. a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce I A-G*. Praha: Academia, 1985–2008. 7 sv. s. 59.

⁴ AUGUSTA, Pavel a kol. *Kdo byl kdo v našich dějinách do roku 1918*. 3., dopl. a il. vyd. Praha: Libri, 1996. 571 s. s. 15.

⁵ OPELÍK, Jiří, ed. a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce I A-G*. Praha: Academia, 1985–2008. 7 sv. s. 59.

⁶ *Biografický slovník českých zemí*. Vydání první. Praha: Libri, 2004- . svazků. s. 78.

⁷ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 150.

⁸ AUGUSTA, Pavel a kol. *Kdo byl kdo v našich dějinách do roku 1918*. 3., dopl. a il. vyd. Praha: Libri, 1996. 571 s. s. 15–16.

⁹ OPELÍK, Jiří, ed. a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce I A-G*. Praha: Academia, 1985–2008. 7 sv. s. 60.

¹⁰ MACURA, Vladimír. *Znamení zrodu: české národní obrození jako kulturní typ*. 2., rozš. vyd., V H & H Jinočany: H & H, 1995. 264 s., 16 s. obr. příl. s. 50.

¹¹ AUGUSTA, Pavel a kol. *Kdo byl kdo v našich dějinách do roku 1918*. 3., dopl. a il. vyd. Praha: Libri, 1996. 571 s. s. 16.

¹² OPELÍK, Jiří, ed. a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce I A-G*. Praha: Academia, 1985–2008. 7 sv. s. 60.

nevzdělávali jen budoucí učitelé, ale mohli zde studovat také „vzorní průmyslníci“, a také „*důkladně vzdělané vychovatelky, matky, manželky a hospodyně*“. Amerlingovým pedagogickým vzorem byl Jan Amos Komenský. Oporou mu byla manželka Františka Svatava (za svobodna Michalcová), která společně s Eleonorou Janákovou pokračovala v díle Bohuslavy Rajské.¹³ S Bohuslavou Rajskou¹⁴ měl Karel Slavoj Amerling silný přátelský vztah. Spolupracovali mimo jiné na seberealizačním kroužku pražských vlastenek, který Rajska až do roku 1845 vedla. Měli také společnou myšlenku vytvoření encyklopedie určené ženám, k realizaci však nakonec nedošlo.¹⁵ Na popud Bohuslavy Rajské začal Amerling přednášet také ženám.¹⁶ Amerling se do Bohuslavy Rajské postupem času zamiloval, avšak ta jeho lásku neopětovala. Zamilovala se totiž do slovenského básníka Hroboně. Aby od něj Bohuslava neodešla, začal Amerling předstírat těžkou nemoc a Bohuslava opravdu na Budči zůstala. Změna nastala až poté, co se Bohuslava od JUDr. Friče dozvěděla o finančních potížích budečského ústavu. Frič také Bohuslavě popisoval, jak chudý život bude mít, pokud zůstane s Amerlingem. Bohuslava Rajska si nakonec nevzala Hroboně ani Amerlinga, ale provdala se za Františka Ladislava Čelakovského. Z Hroboně a Amerlinga se nakonec stali přátelé.¹⁷

Hrabě Thun koupil Budeč a Amerling se stal prvním ředitelem první c. k. vzorové hlavní školy české (budoucího ústavu pro učitele). Roku 1848 navrhoval úplnou reformu školství, přičemž se snažil zejména o co nejobsáhlejší dostupnost vzdělání. Amerling pracoval jako pedagog až do roku 1868.¹⁸

Podle Karla Slavoje Amerlinga náleží vzdělání a přiměřená výchova všem. Všichni lidé jsou dále schopni projít výchovou i vzdělávat se. Amerling se snažil vybudovat zařízení pro mentálně postižené děti a dorost, což se mu také povedlo. Ústav byl vybudován v Praze na Hradčanech. Karel Slavoj Amerling jej nazval Ernestinum a vykonával zde funkci prvního ředitele. V Ernestinu se léčily a vychovávaly děti

¹³ AUGUSTA, Pavel a kol. *Kdo byl kdo v našich dějinách do roku 1918*. 3., dopl. a il. vyd. Praha: Libri, 1996. 571 s. s. 16.

¹⁴ Bohuslava Rajska byla česká básnířka a vlastenka. Narodila se 11. 7. 1817 v Rožmitálu pod Třemšínem a zemřela 2. 5. 1852 v Praze. Vlastním jménem Antonie Reisová. Od roku 1843 vedla veřejné dívčí školní zařízení. V roce 1844 se provdala za F. L. Čelakovského, odjeli spolu do Polska a nenašel se nikdo, kdo by mohl ústav převzít. Škola byla proto uzavřena do roku 1845, kdy se vedení ujala již zmiňovaná Eleonora Janáková a Františka Svatava Amerlingová, za svobodna Michalcová.

¹⁵ OPELÍK, Jiří, ed. a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce I A-G*. Praha: Academia, 1985–2008. 7 sv. s. 60.

¹⁶ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 62.

¹⁷ Tamtéž, s. 75–78.

¹⁸ AUGUSTA, Pavel et al. *Kdo byl kdo v našich dějinách do roku 1918*. 3., dopl. a il. vyd. Praha: Libri, 1996. 571 s. s. 16.

s vývojovými poruchami. V celé rakouské monarchii byl tento ústav jediný svého druhu. V tomto zařízení pracoval až do své smrti.¹⁹

Karel Slavoj Amerling zemřel 2. listopadu 1884 v Praze.²⁰ Přál si být pohřben na Budči, což se mu také splnilo. Na zdejších hřbitově se nachází také hrob jeho manželky. Pamětní desky má Amerling dvě. První se nachází v průchodu jeho rodného domu na náměstí v Klatovech. Na budově první české hlavní školy v Panské ulici v Praze se nachází druhá z Amerlingových pamětních desek.²¹

1.1 AMERLINGOVO MLÁDÍ

Karel Slavoj Amerling se narodil v Klatovech dne 18. září 1807, kde následně žil pět let se svými rodiči.²² Téměř do svých jedenácti let²³ žil Amerling u svého dědečka a babičky Jelínkových v Chudeníně, kteří se o něj pečlivě starali. Zamiloval si zdejší ovocné sady a v dospělosti se díky tomu mimo jiné věnoval také ovocnářství.²⁴ Prarodiče Jelínkovi byli z matčiny strany.²⁵ Rodiče měli v Klatovech zájezdní hostinec U bílé růže a polnosti a proto neměli čas věnovat se Amerlingově výchově.²⁶ Otec Jan Amerling byl německého původu, vyrůstal na jižní Moravě a Karel Amerling byl jeho prvním synem, kterého měl se svou již druhou manželkou Annou Jelínkovou. V Chudenicích, kde navštěvoval farní školu,²⁷ se Karel Slavoj Amerling naučil latinsky, řecky a hebrejsky, dále se věnoval hudební teorii. Dědeček, který nedostudoval teologii, si přál, aby se Karel jednou stal knězem-buditelem.²⁸

¹⁹ AUGUSTA, Pavel a kol. *Kdo byl kdo v našich dějinách do roku 1918*. 3., dopl. a il. vyd. Praha: Libri, 1996. 571 s. s. 16.

²⁰ OPELÍK, Jiří, ed. a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce I A-G*. Praha: Academia, 1985–2008. 7 sv. s. 59.

²¹ *Biografický slovník českých zemí*. Praha: Libri, 2004–. svazků. s. 78.

²² JAHN, Jiljí Vratislav. *Karel Slavoj Amerling: obraz života a práce*. V Praze: F. Šimáček, 1893. viii, 119 s., 1. obr. příl. Chemická knihovna technologická; sv. 1. s. 4.

²³ Podle publikace HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*, žil Karel Slavoj Amerling u svých prarodičů téměř do svých jedenácti let. Tento časový údaj se neshoduje s informacemi z knihy *Biografický slovník českých zemí*, kde je uvedeno, že Amerling pobýval u svého dědečka a babičky do jedenácti let svého věku. Ve třetí knižní publikaci JAHN, Jiljí Vratislav. *Karel Slavoj Amerling: obraz života a práce*, se uvádí, že Amerling žil u prarodičů do svých třinácti let.

²⁴ SPĚVÁČEK, Václav. *Karel Slavoj Amerling*. Klatovy: Okr. vlastivědné muzeum dr. Karla Hostoše, 1962. s. 12.

²⁵ OPELÍK, Jiří, ed. a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce I A-G*. Praha: Academia, 1985–2008. 7 sv. s. 59.

²⁶ SPĚVÁČEK, Václav. *Karel Slavoj Amerling*. Klatovy: Okr. vlastivědné muzeum dr. Karla Hostoše, 1962. s. 8.

²⁷ OPELÍK, Jiří, ed. a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce I A-G*. Praha: Academia, 1985–2008. 7 sv. s. 59.

²⁸ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 11.

V roce 1818 nastoupil Karel Slavoj Amerling do klatovského gymnázia, které absolvoval s vynikajícím prospěchem.²⁹ Díky profesoru Toupalíkovi, který Amerlinga nadchl pro soudobou českou kulturu a tradice. Zajímal se zejména o Jana Amose Komenského.³⁰ Po ukončení studia na gymnáziu jej otec poslal do Vídně na filozofii.³¹ Na univerzitě ve Vídni začal studovat roku 1826 a studium úspěšně zakončil roku 1828. Vedle povinných předmětů se učil estetiku, hospodářství, botaniku, přírodopis, češtinu, francouzštinu a slavistiku.³² Karel se zde věnoval zejména přírodním vědám.³³ Vedle přírodních věd se zde zabýval studiem estetiky, archeologie, vychovatelství a nauky hospodářské.³⁴ Na filozofii začíná poprvé přemýšlet o dráze lékaře a od této myšlenky již neupustí.³⁵

Finanční situace jeho rodičů se náhle prudce zhoršila. Matka Anna a otec Jan Amerling přišli kvůli nepodařenému obchodu s obilím a vínem o 8 000 zlatých rýnských a propadli se do chudoby. Karel se vrací z Vídně a domů si nechává posílat velké množství knih. Po návratu z Vídně se ukázalo, že podpora z rodiny je nereálná.³⁶ Amerling se musel začít živit sám.³⁷ Zamířil do Prahy a v roce 1828 zde nastoupil na medicínu. V únoru 1834 si při studiu začal přivydělávat jako asistent mineralogie a zoologie za 400 zlatých ročně. Pomáhal Svatopluku Preslovi se správou přírodovědného kabinetu.³⁸ Presl Amerlinga výrazně ovlivnil a vzbudil v něm nadšení pro český vlastenecký spolek, šíření poznatků z oblasti vědy v českém jazyce a vydávání novin.³⁹ Karel získal doktorský titul v roce

²⁹ Státní okresní archiv Klatovy. Fond: Vrchlického gymnasium Klatovy (1812–1953), EL NAD 1327.

³⁰ OPELÍK, Jiří, ed. a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce I A-G*. Praha: Academia, 1985–2008. 7 sv. s. 59.

³¹ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 11.

³² SPĚVÁČEK, Václav. *Karel Slavoj Amerling*. Klatovy: Okr. vlastivědné muzeum dr. Karla Hostoše, 1962. s. 16.

³³ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 11.

³⁴ OPELÍK, Jiří, ed. a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce I A-G*. Praha: Academia, 1985–2008. 7 sv. s. 59.

³⁵ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 12.

³⁶ SPĚVÁČEK, Václav. *Karel Slavoj Amerling*. Klatovy: Okr. vlastivědné muzeum dr. Karla Hostoše, 1962. s. 16.

³⁷ OPELÍK, Jiří, ed. a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce I A-G*. Praha: Academia, 1985–2008. 7 sv. s. 59.

³⁸ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 12.

³⁹ *Biografický slovník českých zemí*. Praha: Libri, 2004-. svazků. s. 78.

1836. Čtyřicetistránkovou latinsky psanou disertační prací *Synopsis crystallographiae* obhájil dne 6. února 1836.⁴⁰

Po ukončení studia na lékařské fakultě uvažoval Amerling o profesorském titulu, začal se věnovat astronomii, hornictví a shromažďoval také českou hornickou terminologii. Vydal publikaci s názvem *Krátký popis hornictví*.⁴¹ Hornické názvosloví nashromáždil během putování po Slovensku, Korutanech a po Čechách. Kašpar Šternberk, majitel radnických dolů, Karla zaměstnal jako svého tajemníka. Náplní práce bylo vyřizování Šternberkovy korespondence a předčítání latinských a řeckých textů svému zaměstnavateli. Během let 1837-1838 se účastnil dění okolo Vlasteneckého muzea. Zde se začal zaobírat myšlenkou všeučiliště Budeč.⁴² Pro přírodovědce Šternberka pracoval po dobu dvou let.⁴³ Následkem předčítání nedoslýchavému Kašparu Šternberkovi onemocněl Amerling zápallem plic. Proto přestal pracovat pro Šternberka a za účelem bádání se vydal na cestu po Evropě,⁴⁴ nejdéle se zdržel v Rakousku a Německu. Svá zaměstnání, studium i cestování pojal jako cestu k sebeuplatnění. Základem pro něj byla již ve 30. letech studijní a výchovná činnost. Jeho vzorem byl Jan Amos Komenský, se kterým byl častokrát spojován. Zaměřoval se zejména na studium určené ženám, učitelům a dělníkům.⁴⁵

Karel Slavoj Amerling se věnoval také studiu člověka a jeho psychického stavu. Všichni lidé si podle něj byli rovni, za nejdůležitější považoval u člověka jeho vzdělání, které mělo být všeobecné a zároveň na solidní úrovni. Povahu lidí pokládal za vedlejší. Po lidech Amerling požadoval, aby vedli spořádaný život bez násilí. Poté, co se stal ředitelem české hlavní školy, se zaměřil na zkoumání lidí podle tvaru lebek. Hostům, kteří jej

⁴⁰ *Dissertatio Inauguralis Medica Sistens Synopsin Crystallographiae Secundum Celeberrimum Naumann, quam Consensu et Auctoritate Perillustris, Magnifici ac Celeberrimi Domini Praesidis ac Directoris Illustris, Spectabilis ac Celeberrimi Domini Decani nec non Celeberrimorum DD. Professorum pro Medicinae Doctoratus Laurea Summisque in Medicina Honoribus ac Privilegiis Rite Obtinendis, In Alma et Antiquissima Caes. Reg. Carolo-Ferdinandea Universitate Pragensi Publicae Eruditorum Disquisitioni Submittit Carolus Amerling, Bohemus Klatoviensis, instituti mineralogici et zoologici assistens, nec non medicinae candidatus. In Theses adnexas disputabitur in magna aula Carolina dei 6. Februari MDCCCXXXVI. hora 11 matutina. Praegae Čechorum: Typis Archiepiscopalibus, apud Josepham viduam Vetterl, dirigente Wenceslao Špinka, 1836. 38 s.*

⁴¹ *Krátký popis hornictví s udáním staročeských, dobrých hornických významů.* V Praze: Knihtiskárna Bedřicha Rohlíčka, 1850. 15 s.

⁴² HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling.* Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 20.

⁴³ OPELÍK, Jiří, ed. a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce I A-G.* Praha: Academia, 1985–2008. 7 sv. s. 59.

⁴⁴ JAHN, Jiljí Vratislav. *Karel Slavoj Amerling: obraz života a práce.* V Praze: F. Šimáček, 1893. viii, 119 s., 1. obr. příl. Chemická knihovna technologická; sv. 1. s. 7.

⁴⁵ OPELÍK, Jiří, ed. a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce I A-G.* Praha: Academia, 1985–2008. 7 sv. s. 59–60.

upoutali svým tvarem hlavy, měřil obvod lebky. Členové Fysiokratické společnosti vedli záznamy o tělesných a duševních vadách lidí v Čechách: vedli se poznámky u lidí nadprůměrně vysokých i nízkých, záznamy se vedly o osobách s malou nebo nadprůměrně velkou hlavou a s dalšími anomáliemi.⁴⁶

1.2 ORGANIZAČNÍ NADŠENÍ K. S. AMERLINGA

Z iniciativy Karla Slavoje Amerlinga vznikla v roce 1836 organizace nesoucí název Stálci, kterou vedl až do roku 1844.⁴⁷ V této společnosti se sdružovali čeští intelektuálové za účelem finanční podpory k publikaci českých vědeckých knih. Amerling se snažil obrodit český živel v malých městech a na vesnici a vybudovat vhodnější podmínky ke vzniku českého kulturního prostředí. Vyžadovalo se, aby každý člen organizace Stálec komunikoval před lidmi česky, aby zpíval na veřejnosti české písně, nabádal k těmto projevům také ostatní.⁴⁸

V období mezi léty 1837 a 1839 získal Amerling 245 členů pocházejících z území Čech a Moravy. Pražským členům pořádal pravidelné přednášky, na kterých poskytoval návod, jak získávat nové příslušníky organizace. Karel Slavoj Amerling byl zapisovatelem, jednatelem a zároveň pokladníkem instituce Stálci. Předplatitelé však za publikace platili nepravidelně, nebo dokonce neplatili nic. Amerling z tohoto důvodu nemohl být po finanční stránce úspěšný a vydavatelský vzestup byl nucen zastavit.⁴⁹ Po roce zakládá Bibliotéku klasiků všech národů, která se věnovala překládání starších klasických knižních publikací z celého světa.⁵⁰ Pod Bibliotékou klasiků Amerling vydal čtyři významné tituly. Jde o překlady Iliady, Odyssey, Othella a Nerostopisu.⁵¹ Iliadu do českého jazyka přeložil Jan Vlčkovský a Odysseu Antonín Liška. Překlada Othella se věnoval Jakub Malý. Othellem v češtině podpořila Bibliotéka klasiků rozmach českého shakespearismu.⁵²

⁴⁶ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 117–122.

⁴⁷ *Biografický slovník českých zemí*. Praha: Libri, 2004- . svazků. s. 78.

⁴⁸ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 21–22.

⁴⁹ Tamtéž, s. 22–23.

⁵⁰ *Dějiny české literatury. 2., Literatura národního obrození / Redaktor svazku Felix Vodička*. Praha: Československá akademie věd, 1960. 684 s. s. 331.

⁵¹ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 22–23.

⁵² *Dějiny české literatury. 2., Literatura národního obrození / Redaktor svazku Felix Vodička*. Praha: Československá akademie věd, 1960. 684 s. s. 331.

Následně roku 1844 Bibliotéka klasiků zanikla a zároveň skončila i vydavatelská činnost organizace Stálců.⁵³

Karel Slavoj Amerling se však nevzdává organizačního nadšení a plánuje zřídit novou instituci s názvem Spolek ctnostných. Tato organizace má představovat dokonalou společnost počestných mužů, kterým je cizí materiální život. Dokonalé Amerlingovo řečnictví si opět získává oddané příznivce. Amerling nabádá své mladé příznivce, aby neutráceli peníze vydáváním publikací a uskromnili se ve výdajích. Za našetřené peníze si mají naopak pořídit knihy, ze kterých by se vzdělávali, zlepšili v oboru a měli možnost konkurovat zahraničí.⁵⁴

Ještě jednou se Karel Slavoj Amerling pokusil zřídit český spolek, takzvané sdružení Vykoupenců. Bylo to kolem roku 1839. Tentokrát se jednalo o tajnou náboženskou instituci nesoucí několik názvů Sbor stavitelů, popřípadě Slávští bratři, Čeští vzbouřenci, Uvědomělí vlastenci, Věrníci, nebo také Sbor vzdělanosti, ctnosti a života. Myšlenkovou náplní této tajné organizace bylo mezinárodní „slovanské náboženství“, založené na křesťanských zásadách a základních myšlenkách českobratrské církve, nicméně uzpůsobené potřebám malých národů uvnitř rakouské říše, toužících po osamostatnění. Členové této společnosti se nazývali „Bratři v Bohu“, případně „Stálci ve vůli Boží“, nebo také „Slávy“. Vstup do této společnosti byl podmíněn slibem mlčenlivosti. Z tohoto důvodu se nedochovalo mnoho dokladů o existenci práci tohoto spolku. Do tohoto tajného sdružení vstoupila velká část pražských vlastenců: Pospíšil, Kampelík, Tyl, Staněk a další. Každé osobě bylo přiřazeno staročeské, případně slovanské jméno a musela se řídit přísnými pravidly: fyzicky pracovat, rozvíjet se po fyzické i psychické stránce, šířit slávu slovanského kmene a propagovat mír mezi ostatními státy. V „Chrámě slávských bratří“, kterému se také říkalo Slavín, probíhala setkání. Představitelé spolku se zdravili pozdravem „Zdař bůh!“ typickým též pro horníky, za které se v přeneseném slova smyslu též považovali.⁵⁵

Po shromáždění konaném dne 1. ledna 1840 začalo probíhat vyšetřování osob, jež byly z pohledu vlády podezřelé svou radikálností. Krátce poté Amerlingův spolek ukončil

⁵³ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 22–23.

⁵⁴ Tamtéž, s. 23–24.

⁵⁵ Tamtéž, s. 24–25.

svoji aktivitu a rozpadl se. Každý jedinec již musel podporovat věhlas slovanského kmene vlastními silami.⁵⁶

Roku 1833 byla vlastenecky smýšlející aristokracií založena Jednota pro povzbuzení průmyslu v Čechách. Cílem organizace bylo pozvednout úroveň průmyslové a řemeslné výroby v českých zemích pravidelným studiem u učňů, tovaryšů a mistrů.⁵⁷ Až do počátku 60. let zde Amerling vykonával řadu funkcí a zasloužil se rovněž o vydavatelskou aktivitu.⁵⁸ Jednota pro povzbuzení průmyslu zakládá v Praze roku 1837 odbornou nedělní školu. Karel Slavoj Amerling zde přednášel pro obor chemie v českém jazyce. Jeho přednášky v Klementinu započaly 23. prosince slavnostní řečí. Mezi posluchači přednášek se nacházeli učňové, tovaryši i mistři, pocházející z Prahy i z mimopražských fabrik.⁵⁹

Amerlingovy nedělní přednášky v Klementinu byly zdarma a navštěvoval je například Lev Thun, bratři Jan Svatopluk Presl a Karel Bořivoj nebo Antonín Rybička. Karel Slavoj Amerling se stal oblíbeným díky svému přístupu k ostatním. Po dostavění budovy učiliště Budeč přednáší Amerling namísto v budově Klementina zde. Také zavádí Mistrovské porady pražské, určené majitelům dílen. Zde se seznamovali s moderními evropskými technologiemi a vymoženostmi. Následně měli proškolení mistři školit mistry na venkově, kteří neměli možnost zúčastnit se večerních přednášek na Budči. Podle Amerlinga měli mistři denně číst tisk, konat výstavy dokonalých výrobků, vzdělávat se a účastnit se přednášek.⁶⁰

Během roku 1841 odjel Amerling na prázdninovou cestu za účelem navázání nových kontaktů s majiteli dílen a získání nových zájemců o činnost Jednoty. Jeho přednášky nacházely ohlas na venkově a myšlenky všelidové výchovy začaly prostupovat českým národním povědomím. O prázdninách pravidelně navštěvoval malá průmyslová města, kde pro dělníky pořádal oblíbené večery s výkladem chemické technologie, přírodních věd a fyziky.⁶¹

⁵⁶ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 25.

⁵⁷ SPĚVÁČEK, Václav. *Karel Slavoj Amerling*. Klatovy: Okr. vlastivědné muzeum dr. Karla Hostoše, 1962. s. 20.

⁵⁸ OPELÍK, Jiří, ed. a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce I A-G*. Praha: Academia, 1985–2008. 7 sv. s. 60.

⁵⁹ JAHN, Jiljí Vratislav. *Karel Slavoj Amerling: obraz života a práce*. V Praze: F. Šimáček, 1893. viii, 119 s., 1. obr. příl. Chemická knihovna technologická; sv. 1. s. 17–19.

⁶⁰ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 28–30.

⁶¹ Tamtéž, s. 30.

Aby Jednota povzbudila průmysl v Čechách, bohatě vydávala publikace. Časopis technologický, vydávaný roku 1837, nebyl mezi čtenáři tolik oblíbený. Proto se Jednota rozhodla publikovat pod názvem *Promyslný posel*⁶² Amerlingovy přednášky z nedělní školy v Klementinu. Promyslného posla Amerling vypracoval do rozhovorů několika osob, které se každou neděli účastnily besedy v maloměstě CH..., tedy Chudenicích.⁶³ Toto všenaучné periodikum, které vycházelo od roku 1840 do roku 1847,⁶⁴ bylo konečně srozumitelné širokému čtenářstvu. Promyslný posel byl určen každému čtenáři, který si chtěl rozšířit obzor v oblasti řemeslné nebo v umění.⁶⁵

Jednota dále vydávala *Nedělní listy pro řemeslníky*.⁶⁶ Byly tištěné dvěma jazyky, česky a německy. Česky mluvící část národa však neznala odbornou německou terminologii. Proto se muselo české vydání nutně lišit od toho německého.⁶⁷ Od roku 1846 zpracovával Karel Slavoj Amerling českou část.⁶⁸ Kvůli vzájemným neshodám však nakonec 13. února 1847 Amerling vypovídá Jednotě redigování Nedělních listů.⁶⁹

Ještě během prvních let studia na univerzitě se Karel Slavoj Amerling o chemii nezajímal. Věnoval se spíše filozofii, zoologii a botanice. Pro chemii se Amerling nadchl až díky svému profesorovi Janu Svatopluku Preslovi. První Amerlingova písemnost věnovaná chemii je již zmíněný *Promyslný posel*.⁷⁰ Jan Svatopluk Presl vytvořil českou vědeckou řeč a tím pádem také českou chemickou terminologii. Karel Slavoj Amerling se stal jeho následovníkem. Vydával stejně jako Presl chemické publikace a také byl autorem nových

⁶² *Promyslný posel: spis wssenaučný pro obecný lid a pro každého, kdož w uměnjch, zwlástě w řemeslech a w mnohých žiwota záležitostech poučenj hledá. Část prwnj, Lučba, čili, Chemie řemeslnj.* W Praze: [nakladatel není známý], 1840. 416 stran.

⁶³ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 31–32.

⁶⁴ OPELÍK, Jiří, ed. a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce I A-G*. Praha: Academia, 1985–2008. 7 sv. s. 60.

⁶⁵ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 31–32.

⁶⁶ *Nedělní listy pro řemeslníky*. Praha, 1847.

⁶⁷ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 32.

⁶⁸ OPELÍK, Jiří, ed. a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce I A-G*. Praha: Academia, 1985–2008. 7 sv. s. 60.

⁶⁹ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 32.

⁷⁰ *Promyslný posel: spis wssenaučný pro obecný lid a pro každého, kdož w uměnjch, zwlástě w řemeslech a w mnohých žiwota záležitostech poučenj hledá. Část prwnj, Lučba, čili, Chemie řemeslnj.* W Praze: [nakladatel není známý], 1840. 416 stran.

názvů chemických prvků a sloučenin. Tvořením českých názvů chemických látek se snažil vzbudit zájem o chemii u českých školáků.⁷¹

Na schůzi Jednoty pro povzbuzení průmyslu, konané 5. února 1845, přednesl ing. Jan Perner plán k vybudování české průmyslové školy. Projekt byl dlouhou dobu uvnitř Jednoty projednáván, přičemž Amerling měl důležité slovo. Jednota se také obrátila s anketou na Čechy a setkala se s pozitivní bouřlivou odezvou. Dne 11. května 1847 byl vládě předložen detailní projekt ke schválení. Plán k výstavbě školy byl však Jednotě 13. října 1847 s výtkami a opětným vyjádřením navrácen zpět. 21. prosince 1847 obdrželo zemské gubernium znovu projekt, ve kterém si Jednota zcela uhájila původní plán školy a odůvodnila své veškeré požadavky. Také byl sestaven profesorský sbor budoucí školy: Amerling, Balling, Brauner, Petřina, Rieger, koželuh Pštros, továrník Richter, mlynář Slavík a truhlář Nikšič.⁷²

Poté, co se široká veřejnost dozvěděla, že Jednota žádá o finanční podporu, přicházely ze všech českých koutů ohlasy s příslibem podpory. Během pěti měsíců se tento projekt rozhodlo podpořit 7000 dárců. Zemské prezidium však 30. dubna 1847 zakázalo Jednotě uspořádat na průmyslovou školu veřejnou sbírku. Dva měsíce poté, co byl projekt průmyslové školy předložen, ukončilo prezidium zákaz pořádat sbírku. Důvodem pro přehodnocení se stal dobročinný cíl vybírání peněz. Jednota pro povzbuzení průmyslu si tak mohla nechat získanou hotovost do té doby, než bude se zemskými úřady dojednáno otevření školy. Vídeňskými úřady byl 14. dubna 1848 výnosem č. 2443 potvrzen předložený projekt a Jednota mohla začít s výukou. Nevyřešené otázky ohledně financí a Pražskými novinami vyslovená nedůvěra ve správné užití získaných prostředků oddálily v roce 1848 založení české průmyslové školy. Po dlouhých poradách přednesl v roce 1851 určité východisko nově sestavený výbor, jemuž předsedal Karel Slavoj Amerling. Dne 5. března 1851 bylo na schůzi III. sekce toto řešení následně přijato a také se rozhodlo, jakým způsobem budou využity obdržené finanční prostředky. Výborem byla dále určena doba vyučování, která znovu připadla na neděle a sváteční dny, kdy měla výuka probíhat ráno a odpoledne, a také jeden pracovní den, nejlépe ve čtvrtek, případně některý jiný pracovní den. Trvalo však ještě dalších šest let, než mohla Jednota otevřít svoji školu. Ta se nacházela v budově hlavní školy v Panské ulici v Praze, kde 8. března 1857 konečně zahájila výuku. V roce 1863 se průmyslová škola odloučila od Amerlingovy hlavní školy,

⁷¹ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 35–36.

⁷² Tamtéž, s. 38–39.

protože získala od pražské obce vlastní budovu na Mastném trhu. I na tomto místě probíhalo vyučování výhradně večer a také o nedělích a svátcích. V roce 1873 se začalo vyučovat také denní formou, kdy mohla škola nabídnout studium dvouletého studijního oboru strojnického, dvouletého studijního oboru stavebního a jednoleté studium uměleckých řemesel. Nedělní a večerní výuka přitom nezanikla a probíhala i nadále. Průmyslová škola přechází 5. srpna 1882 pod státní správu a během roku 1889 se škola přemísťuje do nově vybudované stavby v Betlémské ulici, kde sídlí dodnes.⁷³

Amerlingova žena se stala jednatelkou dobročinného Spolku paní sv. Anny. Spolek vybudoval roku 1871 Ernestinum, zařízení pro péči o slabomyslné děti a jejich výchovu. Ústav se zpočátku nacházel v Kateřinské ulici na Novém Městě, v roce 1872 přesídlil do Šternberského paláce. Amerling se snažil o to, aby svoji výukou a výchovou do čtrnácti let naučil chovance zvládat běžné pracovní činnosti.⁷⁴

V antropologii byl Amerling toho názoru, že veškeré lidstvo je jeden druh a byl odpůrcem vědců, kteří nebrali všechny rasy rovnocenně. Stál také u zrodu typologického a genetického zkoumání lidí.⁷⁵

Roku 1838 se Karel Slavoj Amerling stal členem KČSN, v roce 1868 Leopoldo-Karolinské přírodovědecké akademie se sídlem v německých Drážďanech. Také byl ve Spolku lékařů českých.⁷⁶

1.3 FYSIOKRATICKÁ SPOLEČNOST

V roce 1856 založil profesor Löschner Fysiokratickou společnost, organizaci složenou z nadšenců do oboru přírodních věd.⁷⁷ Prvním tajemníkem společnosti, která si jako svůj cíl stanovila prohloubení přírodovědných znalostí, zaobírat se hospodářskou, výrobní a sociální problematikou českých zemí za účelem pozvednutí a urychlení rozvoje, se stal Karel Slavoj Amerling. Nedlouho po svém založení měla Fysiokratická společnost již 300

⁷³ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 38–42.

⁷⁴ *Biografický slovník českých zemí*. Praha: Libri, 2004-. svazků. s. 79.

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ Tamtéž.

⁷⁷ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 108–113.

příslušníků.⁷⁸ Amerling si přál, aby se společnost zabývala také přírodní ekonomii. Spolek si jako své hlavní sídlo vybral Prahu.⁷⁹

V Karlových Varech se v roce 1862 uskutečnil 37. sjezd německých doktorů a přírodovědců. Amerling zde měl proslov, během něhož se snažil objasnit, jakým způsobem se bude fysiokratická společnost snažit pozvednout hospodářství. Svoji řeči si získal mnoho nových členů. Do společnosti přibývali botanici, geologové, zoologové a čeští i zahraniční doktoři.⁸⁰

Spolek se snažil o hlubší poznání a užití přírodních zdrojů, a to do takového rozsahu, aby došlo k ovládnutí přírodních zákonů, které by následně sloužily lidem. Do společnosti mohl vstoupit jakýkoliv člen, který se zabýval národohospodářskou problematikou. Fysiokratická společnost byla rozdělena do šesti oddělení. První se zabývalo geologií, chemií a mineralogií, druhé botanikou, paleontologií a zoologií, třetí meteorologií, fyzikou a hydrologií. Čtvrté oddělení se věnovalo fyziologii, patologii a hygieně, páté ekonomicko-přírodní statistice a šestá sekce se zaměřila na zkoumání antropologie.⁸¹

Amerlingovy dokumenty, na kterých pracoval při fysiokratické společnosti, jsou důležité pro své metodické náměty. Poznámkový materiál se však zabíral spíše do šířky, než aby se specializoval a věnoval jednomu či několika oborům.⁸²

Mimopražští členové mapovali svůj rodný kraj. Vyhotovené mapy a poznámky odevzdávali Společnosti. V průběhu prvních let své existence byla Fysiokratická společnost velmi aktivní: zaznamenávala počasí, kvalitu osiva, snažila se zvýšit výnos u zemědělských rostlin. Fysiokraté dále vydávali řadu informačních tabulek, které usnadňovali hubení škůdců. Zahájili veterinární službu, která pečovala o lesní zvířata, drůbež, tržní ryby a včely. Společnost vyvíjela řadu dalších aktivit. Amerling mapoval přítomnost škůdců v okolí Prahy a zkoumal, v jakém stavu jsou místní lesy. Studoval také

⁷⁸ SPĚVÁČEK, Václav. *Karel Slavoj Amerling*. Klatovy: Okr. vlastivědné muzeum dr. Karla Hostoše, 1962. s. 32.

⁷⁹ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 108–113.

⁸⁰ Tamtéž, s. 108.

⁸¹ Tamtéž, s. 108–110.

⁸² SPĚVÁČEK, Václav. *Karel Slavoj Amerling*. Klatovy: Okr. vlastivědné muzeum dr. Karla Hostoše, 1962. s. 32.

škůdce napadající ovocné stromy.⁸³ Přemýšlel i nad zužitkováním šumavských ložisek rašeliny, která v dřívějších dobách sloužila jako palivo.⁸⁴

Části Amerlingových spisů o českých krajích, které nebyly doposud zveřejněny, jsou uloženy v Literárním archivu Národního muzea v Praze. O Šumavě, v jejímž podhůří se Amerling narodil, se zmiňuje následovně: „*Pole jsou zde co čárky na paletě, čím výše, tím více řídno i stromy a vítá nás salaš, jakási myslivna s tesaři a dělníky českými. A zde první svobodná vyhlídka je na zelené vrchy, roztroušené dvory, samoty, pole, planiny a pastviny, kde se pasou stáda dobytka.*“ Protože si všiml starostlivosti obyvatel Šumavy o své rodiny, označil tyto občany za „*rodinomily starostlivé*“, následně takto označoval všechny občany západní části Čech.⁸⁵

1.4 ZROD ČESKÉ HUDEBNÍ VĚDY

Karel Slavoj Amerling uměl hrát na harmonium a varhany, přesto nikdy nebyl profesionálním muzikantem. Své hudební zkušenosti si rozšířil studováním muzikologických spisů v cizích jazycích. Na Amerlingově budečské škole se vedle jiných předmětů vyučovala také hudba. Budeč se tak stala první českou školou, na níž probíhala hudební výchova v češtině. Nacházela se zde sbírka hudebních nástrojů slovanského původu: balalajky z Ukrajiny, fujary ze Slovenska, gusle ze Srbska a další exponáty.⁸⁶

Hudební výuku ještě více podporoval na české hlavní škole. Hned první školní rok 1848/1849 byl do výuky zařazen zpěv a harmonie. Žáci se vedle zpěvu také učili hrát na varhany. V zařízení pro mentálně postižené děti a dorost začal Karel Slavoj Amerling uplatňovat novou léčebnou metodu – hudební psychoterapii. Zjistil, že léčba hudbou na postižené děti skutečně zabírá: byly klidnější a veselejší. Podle Amerlinga měla většina postižených dětí absolutní sluch a zároveň byly schopné se naučit hrát na nějaký hudební nástroj. Hudební psychoterapii těchto dětí vedl sám Amerling.⁸⁷

Amerling se snažil vytvořit českou hudbu s vyloženě slovanskými prvky, která by nebyla ovlivněna cizí hudbou, zvláště italskou. Za důležitější než hudbu považuje pouze matematiku. V díle *Diasophia oder Orientierungslehre*⁸⁸ se věnuje hudbě z fyzikálního

⁸³ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 110–113.

⁸⁴ SPĚVÁČEK, Václav. *Karel Slavoj Amerling*. Klatovy: Okr. vlastivědné muzeum dr. Karla Hostoše, 1962. s. 35.

⁸⁵ Tamtéž, s. 34.

⁸⁶ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66, s. 123–124.

⁸⁷ Tamtéž, s. 124–126.

⁸⁸ *Die Orientierungslehre: (Diasophia)*. Prag: Verlag der Physiokratischen Gesellschaft, 1874. 34 s.

pohledu. Akustické fyzikální zákony Amerlinga jen utvrdily v přesvědčení, že hudba je součástí přírodních věd. Amerlingovým následníkem v hudební oblasti se stal Josef Bohuslav Foerster, který vytvořil novou slovanskou hudbu.⁸⁹

Pro českou hudbu vytvořil Amerling české hudební názvosloví, které se však neuchytilo: prostor, prostorek – interval; souhlas – romon; přestávka – pomlka; ruch – tempo; tonec – tonika; tonice – dominanta; romon – akord; hudba vzorní – hudba klasická a řada dalších slov.⁹⁰

1.5 KONEC AMERLINGOVA ŽIVOTA

Poslední léta svého života strávil Amerling aktivně, stejně tak jako tomu bylo po celý jeho život. Až do konce svého života působil v Ernestinu – ústavu pro choromyslné děti. Amerling vytvořil nový vědní obor diasofii. V diasofii se člověk zabývá řadou vědních oborů. Jde o orientační vědu, která poskytuje všeobecný přehled. Diasofie má lidem usnadnit práci podle jejich pracovních odvětví. Podle Amerlinga se diasoficky vzdělaná osoba dokonale vyzná v přírodě. Bůh je v diasofickém pojetí chápán jako „všeduch člověčenstva, který bdí nad přírodou a tím i nad slabým lidským plemenem“.⁹¹

V roce 1877 prodělal Amerling mrtvici. Krátce poté obdrželi jeho známí a přátelé dopis, kde se Amerling loučil se životem. Amerling však neumíral, jak si všichni jeho přátelé po přečtení jeho záznamy mysleli. Chtěl si totiž poznamenat myšlenky, které měl v okamžiku očekávání blízkého příchodu smrti a které chtěl následně uložit u svých přátel. Dopis měl 4 strany a Amerling o něm hovořil jako o *Závěrku*,⁹² v němčině *Vermächtniss an mein Engels und weiteres Vaterland und an die Menschheit*.⁹³ V obou jazycích také *Závěrek* vyšel. V *Závěrku* Amerling rozjímá nad výsledky svých životních snah a nabádá k dalšímu pozorování a studiu přírody. Také přemýšlí nad budoucností Rakouska-Uherska.⁹⁴

Amerlingovy široké vědomosti v řadě věd, jeho obrovský přehled a časté filozofování mu neumožnilo vést výuku na universitách, kde se studium studentů převážně specializovalo na jeden vědní obor.⁹⁵

⁸⁹ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 127–129.

⁹⁰ Tamtéž, s. 131.

⁹¹ Tamtéž, s. 148–151.

⁹² *Závěrek určený mé širší i užší vlasti*. Praha, 1877. 4 s.

⁹³ *Vermächtniss an mein engeres und weiteres Vaterland und an die Menschheit*. Praha, 1877. 4 s.

⁹⁴ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 155–157.

⁹⁵ Tamtéž, s. 161.

„Bylo to roku 1849. V ředitelně budečské seděl za stolem čekatel učitelství J. L. Mašek a psal. Amerling vstojel diktoval mu své učenosti, jež se mu v hlavě rojily jako májové včely. V tom někdo jemně zaťukal na dveře. Vešel Doucha. Po přátelském uvítání stěžoval si Doucha na svou chorobu, doloživ: ‚Nevím, nevím, neodeberu-li se brzo k Abrahamu.‘ ‚I to to!‘ odvětil švitořivý Amerling. ‚Nesmíte, máme oba ještě veliký úkol před sebou. Až jej vykonáme, půjdeme spolu.‘ Sotva asi který z nich se nadál, že se to vyplní doslova. Amerling jakožto starší šel napřed, skonav o půl dvanácté 2. listopadu 1884, Doucha odebral se za ním 3. listopadu ve dvě hodiny odpoledne.“⁹⁶

Karel Slavoj Amerling zemřel ve Šternberském paláci, v ústavu choromyslných, kde prožil poslední roky svého života. Ani v posledních dnech života nepřestával Amerling pracovat. Po jeho smrti vedla ústav pro choromyslné děti jeho manželka Svatava, která však zemřela 3 roky po smrti svého manžela. Amerlingův pohřeb se konal 5. listopadu 1884 ve svatovítském chrámu. Jeho ostatky byly uloženy na hřbitově v obci Kováry poblíž Budče. Hrob se nachází v blízkosti románské rotundy.⁹⁷

⁹⁶ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. s. 162.

⁹⁷ Tamtéž, s. 162–163.

2 BUDEČ A DALŠÍ VZDĚLÁVACÍ ÚSTAVY

Karel Slavoj Amerling si v roce 1839 předsevzal, že si splní své dlouholeté přání ideálního učiliště. V této škole se měly vyučovat veškeré vědy, které byly v dané době známy. Svoji dokonalou školu nazval „Budeč“. Amerling se snažil o oživení české historie, proto si zmiňovaný název školy vybral podle přemyslovské tvrže poblíž Zákolan. Tam se podle legendy z Kosmovy kroniky nacházela škola, kde se scházeli Čechové, Poláci i členové ostatních rodů z kmene Slovanů.⁹⁸ Tuto školu navštěvoval i sv. Václav.⁹⁹

Moderně vybavená škola měla sloužit vedle vzdělávání nové generace národních učitelů také řemeslníkům, dělníkům, továrníkům, matkám-hospodyním a posléze také středoškolákům. K vybudování Amerlingovy školy však nestačilo pouhé vlastenecké cítění. Bylo nutné nashromáždit obrovské finanční částky ke koupi pozemku, výstavbě školního objektu a také k nakoupení vnitřního vybavení. Přestože finanční prostředky pro výstavbu chyběly, Amerling se svého snu nevzdával a stále věřil ve zdárné dokončení díla.¹⁰⁰

Nedělními přednáškami v Klementinu si Amerling zajistil důvěru významných osob, které byly ochotny finančně podpořit jeho projekt poskytnutím úvěru na postavení školní budovy. Amerling slíbil, že v nové škole budou některé učebny věnovány Jednotě pro povzbuzení průmyslu, kde budou smět přednášet pražským řemeslníkům. Amerlingův projekt skutečně podpořila řada vlivných osob. Lev Thun daroval 2000 zlatých, knížata Rohanové 4000 zlatých, Hanuš Kolovrat 1000 zlatých, bratři Špottové dokonce 8000 zlatých. Vedle velkých částek přicházeli peníze i od drobných přispěvatelů. Převážná část nashromážděného obnosu však nepředstavovala dary, ale směnečné půjčky. Ihned po nashromáždění první vyšší částky Amerling zakoupil parcelu, kterou měl již dlouhou dobu vybranou. Šlo o zahradu, rozprostírající se od Karlova k Novému Městu pražskému. Tento pozemek byl známý jako U dědů a nacházelo se zde zchátralé zelinářství a podmáčená louka.¹⁰¹

Josef Kučera prodal Amerlingovi parcelu „Haus 525/2 samt Garten“ za 5000 zlatých. Kupní smlouva byla podepsána 11. října 1841. Karel Slavoj Amerling se ke

⁹⁸ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 43.

⁹⁹ *Biografický slovník českých zemí*. Praha: Libri, 2004- . svazků. s. 79.

¹⁰⁰ JAHN, Jiljí Vratislav. *Karel Slavoj Amerling: obraz života a práce*. V Praze: F. Šimáček, 1893. viii, 119 s., 1. obr. příl. Chemická knihovna technologická; sv. 1. s. 53.

¹⁰¹ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 43–44.

koupi parcely a k pozemku samotnému vyjádřil následovně: „*Zakoupil jsem v ceně 5000 zl. stř. tento od dávna památný grunt. Slul U dědů od starodávna, bezpochyby, že tu starožitné pohanské hroby bývaly, z nichž při kopání gruntů ke skleníku starožitné kurhánky, hrnky, jelení parohy, bronzové kroužky s jistou památnou skleněnou nádobou se našly.*“ „*V onom zadním stavení jsou dva haltíře na holé skále překrásně obroubeny silnými kvádry. Několik kroků od té studánky, na nízkém, v polokruhy protáhlém návrší, jehož hřeben označen několika švestkovými stromy, mezi nimiž dvě, tři zakrnělé jabloně, stál podlouhlý přízemní domek, pokrytý dřevou šindelovou střechou, rozdělený v malé spíše chlévům podobné byty: z nich rohový nejprostrannější obýval zahradník, jenž sám jsa pachtýřem, pronajímal ostatní část polorozbořeniště nejchatrnější chudině, zedníkům totiž, nádeníkům a třeba skutečným žebrákům, kteří po celý den jinde zaměstnáni, vraceli se jen večer ke svým rodinám.*“¹⁰²

Pak se do tohoto domku přestěhoval Amerling s několika společníky, aby měli pod kontrolou průběh výstavby školní budovy a zároveň se zde mohli vzdělávat. Chalupa nebyla vůbec prostorná a Amerlingův pokoj byl doslova přeplněný věcmi. Místnost byla temná a na stolech a židlích ležela spousta spisů a knih.¹⁰³

2.1 BUDEČSKÁ ŠKOLA

K položení základního kamene k Budči došlo 25. června 1842 za přítomnosti Jana Svatopluka Presla, Pavla Josefa Šafaříka a jeho syna Vojtěcha, Jana Palackého, Bohuslavy Rajske, doktorů Špottových, rodiny Fričovy a Josefa Václava Staňka. Stavba byla pokřtěna jako „Nová Budeč“. Původně byla projektována jednopatrová stavba, plánované prostory by však nestačily na tak rozměrnou instituci. Amerling si navíc přál mít při škole hvězdárnu, pro niž bylo nutné navýšit budovu o další patra. Než přišla zima, byla budova o třech patrech zakončena věží ze dřeva. Budeč byla rychle postavena hlavně díky bratrům Tylovým, kteří pro výstavbu poskytli potřebné dřevo. Nejednou byly stavební práce pozastaveny pro nedostatek peněz na výplatu zedníkům. Amerling však pokaždé v krátké době získal někde úvěr pro pokračování stavebních prací.¹⁰⁴

Budova školy Budeč působila honosným dojmem. Vestibul měl být obohacen nástěnnými obrazy ve formě lunet. Fasáda byla zdobena řadou alegorických fresek. Nad

¹⁰² HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 44–45.

¹⁰³ Tamtéž, s. 45.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 46–47.

vstupem do budovy se nacházela malba představující Jana Amose Komenského, který přednáší svým žákům o přírodě. Na dalším obraze byl ústředním motivem mladík s dalekohledem, který si prohlíží sochu Petra Velikého. V popředí malby bylo možné spatřit fyzikální přístroje. Vnějšek budovy byl obohacen i dalšími zajímavými freskami. Před Budčí se měly nacházet také tři velké sochy symbolizující lásku, víru a naději. Vstupní brána byla vyzdobena červeným českým mramorem.¹⁰⁵

Dřevěná věž o čtyřech hranách s plochou střechou byla ohraničena vysokým ochozem, ze kterého se naskýtal překrásný výhled na Prahu. Tato věž plnila úlohu hvězdárny a meteorologické stanice. Nacházely se zde například přístroje k měření vlhkosti, tlaku, síly deště, síly větru, směru větru a další měřicí zařízení. Během noci se věž stala observatoří, která byla vybavena hvězdářským dalekohledem, zařízením pro pozorování lomu světla, hvězdářskými hodinami, globem hvězdné oblohy a dalšími pomůckami, usnadňujícími pozorování noční oblohy. Prostory pod střechou sloužily k sušení rostlin a preparaci živočichů.¹⁰⁶

V přízemí budovy se nacházela velká chemická laboratoř, sklad chemikálií, soustruh a parní kotel. Na dvoře byla dílna výrobce barev Břetislava Paula, který pro pražské fabriky vyráběl malířské barvy, především proslulou pařížskou žlutí a berlínskou modří. První patro bylo určeno budoucím učitelům. Posluchárna se využívala také jako místnost pro veřejná vystoupení, nebo se zde vystavovaly výrobky. Ve druhém patře probíhala výuka zpěvu a hudební teorie. Byla zde také přírodovědecká síň, kde se nacházelo mnoho exemplářů. V prosklených skříních této místnosti se nalézaly herbáře, malby rostlin, preparovaná zvířata, zvířecí kostry a lebky. Nacházely se zde dokonce dvě lidské lebky, které se našly během kopání základů pro Budeč. Ve druhém patře se nacházela také knihovna. Díky bohatému tiskařskému náčiní se zde mohlo tisknout arabsky, čínsky, hindsky, mongolsky, rusky, sanskrtem, staroegyptskými hieroglyfy, hlaholicí nebo cyrilicí. Budeč měla také svoji nemocnici. Ta se nacházela ve třetím patře.¹⁰⁷ V této nemocnici probíhala léčba přírodními postupy zejména předepsáním diety či zábaly.¹⁰⁸

¹⁰⁵ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 47–48.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 48.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 49–50.

¹⁰⁸ *Biografický slovník českých zemí*. Praha: Libri, 2004- . svazků. s. 79.

Amerling nastolil řadu novinek. Zejména bezpečné odvětrávání chemické laboratoře, ochrana zdraví před chemickými látkami, budování odpadních komínů, odvod odpadní vody a zplodin. Novinkou byly též židličky, které se daly volně přenášet. V chemické učebně umístil Amerling stolky k provádění chemických pokusů mezi okna, aby byly co možná nejvíce osvětlené.¹⁰⁹

Na zahradě kolem Budče se nacházela velká řada rostlin jednoděložných, dvouděložných, kapradiny a také jehličnaté i listnaté stromy. Kromě tohoto dělení se zde řadily rostliny také podle kontinentů. Byly zde rostliny určené barvířům, rostliny léčivé, jedovaté, koření a řada dalších plodin. Veškeré plodiny a stromy měly štítek s popisem. O zahradu pečovali studenti, aby si lépe zapamatovali názvy podle popisků a získali zkušenosti se zahradními pracemi.¹¹⁰

Karel Slavoj Amerling začal přednášet na Budči již před dostavěním školy. Brzy sem přesídlila nedělní škola z Klementina a započaly zde také večerní přednášky pro pedagogy. Amerling přesunul do Budče veškeré vybavení z malého zahradnického stavení, ve kterém se do té doby setkávali a studovali budoucí učitelé a slavnostně zahájil výuku na prvním učitelském ústavu v Čechách. Studenti zde měli možnost chodit na jeho přednášky chemie, fyziky, českých dějin, botaniky nebo se mohli dozvědět o významných světových osobnostech z oblasti vědy. Z původních šesti žáků, kteří zpočátku navštěvovali provizorní stavení na zahradě, se počet studentů několikanásobně rozrostl.¹¹¹

Budeč byla budoucím učitelům otevřena po celý týden včetně víkendů a svátků. Přednášky probíhaly od šesti hodin ráno do deseti hodin večer. Vedle toho měli studenti možnost vykonávat zahradní práce, věnovat se chemickým pokusům, preparovat zvířata pro přírodovědnou sbírku a řadu dalších možností trávení studijní doby. Učitelé, kteří již pracovali, docházeli na Amerlingovy přednášky odpoledne po práci nebo večer. Docházeli ale také v neděli na ranní nebo odpolední výuku.¹¹²

Oficiálně nebyla Budeč škola, ale soukromé učiliště. Amerling chtěl zavést na Budči výuku pro nejmladší žáky. Rozšířil také vyučování pro chlapce ve věku osm až devět let, kteří chodili na výuku po vlastní výuce na některé z německých hlavních škol. Výuku kreslení na budečském učilišti vedl Josef Božetěch Klemens. V roce 1842

¹⁰⁹ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 50.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 50.

¹¹¹ Tamtéž, s. 51.

¹¹² Tamtéž.

vybudoval Klemens na budečské zahradě světlotiskovou dílnu, čímž vznikl první český fotoateliér.¹¹³

Básník Josef Kalina, který zde také pracoval, byl velmi nadaný na cizí jazyky. Uměl latinsky, francouzsky, řecky, italsky, rusky, srbsky, španělsky, portugalsky a překládat texty do angličtiny, němčiny, ukrajinštiny nebo litevštiny pro něj nepředstavoval problém. Věnoval se dokonce i sanskrtu a hebrejštině. Amerling Kalinovi mimo jiné zadal přeložit do českého jazyka židovské modlitby a žalmy. Také měl pracovat na filologickém úseku Velké budečské encyklopedie.¹¹⁴

Byli zde i další pracovníci učiliště, např. kovolijec, rytec a řada doktorů působících v místní nemocnici. Doktoři zde uplatňovali přírodní medicínu. Šlo o léčbu dietou, zábaly a vylučováním potu. Amerling popisuje léčbu následovně: „*Když nemocný zablaněný, t. j. zabalený do mokrých prostěradel a pak do houně vecpaný bez jídla a pití po 4-6-8 hodin až do potu zůstane, tu pot bývá přesmrduť, moč kalná a ač na dlouho se stolice zarazí, předce bez klystérů přijde a vyčistí se i dovnitř zahnané vyraženiny. To-li vícekrát se podle potřeby učiní, nabývá konečně nemocný celého zdraví. I když vyhladověl, přece zase zdravým masem obrůstá.*“ Tímto způsobem léčil řadu onemocnění, např. pakostnici, průjem, různé druhy zánětů nebo zlatou žílu. V budečské nemocnici se léčili zejména chudí lidé, ošetření zde však podstoupilo také několik důležitých pacientů ruské národnosti. Na Budeč dorazili, protože jejich předchozí léčba v lázních na západě Čech nebyla úspěšná. Po pobytu ruských občanů směňoval Amerling ruské rubly za rakouskou měnu a tím vzbudil pozornost policie.¹¹⁵

Amerling byl nařčen z toho, že budečské učiliště spolupracuje s Ruskem a že se stalo místem, kde se setkávají lidé všech slovanských národností. Policisté se domnívali, že se na Budči chystá spiknutí vedené proti vládě. Ozbrojení policisté zanedlouho poté provedli důkladnou prohlídku každého patra budečského ústavu. Našli a zabavili pouze několik podezřelých předmětů, např. českou vlajku, nádoby s chemickým obsahem, pomůcky na posilování apod. Amerling se měl následně dostavit na policejní ředitelství, aby se k nalezeným předmětům vyjádřil.¹¹⁶

¹¹³ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 52–53.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 53.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 54–55.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 55.

Po policejní prohlídce se začala prudce zhoršovat finanční situace Budče. Učiliště začalo postupně ztrácet své dosavadní věřitele. Ti dokonce začali po Amerlingovi požadovat okamžité proplacení svých směnek. Nejvíce se svých peněz domáhali doktoři Hák a bratři Špottovi. Od této chvíle se již škola nebyla schopna finančně vzchopit a postupně zanikala. Amerling začíná v této době přemýšlet nad sebevraždou.¹¹⁷

Z důvodu již zmíněných sporů a zadlužení ukončila Budeč ve druhé polovině roku 1847 svoji činnost.¹¹⁸ Amerling se několikrát pokusil o obnovu Budče, avšak marně.¹¹⁹ Bývalé školní zařízení přešlo pod jejího největšího věřitele hraběte Lva Thuna, který školu přebudoval na činžovní dům.¹²⁰ Amerling splatil všechny své dluhy až v roce 1850.¹²¹

V roce 1848 byl Karel Slavoj Amerling zatčen. Důvodem k zatčení bylo konání večerních porad kantorů v bývalém školním zařízení. Další důvod k zatčení poskytl budečský domovník, který kontaktoval policii. Té sdělil, že se na Budči uchovávají zbraně a probíhá zde výroba střelné bavlny, která má být následně předána povstalcům. Amerling byl obviněn z přípravy utajovaného spiknutí, jež mělo ovládnout Prahu. Amerling se hájil tím, že se při poradách řešily pouze pedagogické záležitosti. Policie mu však nevěřila. Předvolaní svědkové, pedagogové z Budče, vypovídali přesně to, co říkal předtím Amerling. Ve vazbě byl držen po dobu tří týdnů, poté policisté usoudili, že je nevinný a propustili jej na svobodu.¹²²

Amerling měl původně v plánu vybudovat další dvě Budče a to v Plzni a v rodném městě Klatovech, což se mu nakonec přes aktivní snahu a jednání se zastupiteli měst nepodařilo.¹²³ Po vzoru Budče začaly vznikat další učiliště. Tyto ústavy však nevznikaly v Čechách, ale v Rusku. Budčí se totiž nechali inspirovat profesorem Bodjanskij, profesorem Srezněvskij a ministr osvěty Uvarov.¹²⁴

¹¹⁷ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 55–56.

¹¹⁸ *Biografický slovník českých zemí*. Praha: Libri, 2004-. svazků. s. 79.

¹¹⁹ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 57.

¹²⁰ *Biografický slovník českých zemí*. Praha: Libri, 2004-. svazků. s. 79.

¹²¹ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 57.

¹²² Tamtéž, s. 59–60.

¹²³ SPĚVÁČEK, Václav. *Karel Slavoj Amerling*. Klatovy: Okr. vlastivědné muzeum dr. Karla Hostoše, 1962. s. 24.

¹²⁴ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 58.

2.2 DÍVČÍ ŠKOLA NA BUDČI

Amerling na Budči zřídil vedle chlapecké školy také dívčí školu, která byla určena žačkám nad 15 let. Stal se tak první osobou v Čechách, která se zasloužila o vysokoškolské studium pro ženy. Výuka na dívčí škole započala 5. dubna 1843. Veškeré předměty, až na zdravotědu, kterou vyučoval MUDr. Kodym, přednášel pouze Amerling. Knihovnu zde měla na starosti Bohuslava Rajska. Po úspěšném zakončení zkoušek začala vést tuto školu. Dívek bylo na budečské škole 35 a jejich učebna se nacházela v prvním poschodí.¹²⁵

Studentky přecházely po ukončení hlavní německé školy na budečské učiliště, kde si chtěly rozšířit základní vědomosti o vědecké předměty přednášené v českém jazyce. Jako hlavní předmět zde byla považována chemie, následovala fyzika a další předměty z oblasti přírodních věd. Žákyně pod 15 let měly od 1. ledna 1844 možnost navštěvovat dívčí školu, kterou zřídila první česká kantorka Bohuslava Rajska. Toto školní zařízení však muselo 1. srpna 1844, tedy po necelém roce své existence, ukončit svoji činnost, protože Rajska odjela do Polska. V Polsku se následně zasnoubila s Čelakovským.¹²⁶

V roce 1844 se Karel Slavoj Amerling seznámil se svojí budoucí manželkou Františkou Svatavou z Michalovic. Karel Františku požádal, aby vedla dívčí školu na Budči. Františka souhlasila a v lednu 1845 začalo vyučování s 35 dívkami. Poté, co ukončila Budeč svoji činnost, dívčí škola Františky Svatavy nezanikla, jen několikrát musela změnit svoji adresu. Výuka zde probíhala až do roku 1870, kdy Františka Svatava zemřela. Amerling si přál přednášet na škole své ženy. Vypracoval podrobný učební plán a následně podal 22. listopadu 1851 žádost, která však byla odmítnuta nejvyšším správním úřadem. Karel Slavoj Amerling tím pádem nemohl na škole své choti vést výuku. Přesto však dozíral na manželčino vyučování.¹²⁷

Vedle základních předmětů měly dívky na budečské škole možnost výuky ženských prací, hudby a francouzského jazyka. Zpočátku se přednášelo česky, po roce 1858 se postupně začalo vyučovat německy. Zákaz vyučování pro dívky na Budči obešel Amerling tím, že pro ně přednášel na bytě své ženy. Dívky, které sem docházely, se učily

¹²⁵ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 63.

¹²⁶ Tamtéž, s. 63–64.

¹²⁷ Tamtéž, s. 66–68.

antropologii, literaturu českou i světovou, estetiku, fyziokracii, vychovatelství, společenské chování a další předměty.¹²⁸

Škola Svatavy Amerlingové se skládala ze tří místností, které sloužily pěti třídám. Školní zařízení navštěvovaly dívky od šesti let. Byly zde také dívky starší patnácti let. Do jednotlivých tříd byly žákyně rozřazeny podle věku a znalostí. Výuka probíhala od osmi do dvanácti hodin dopoledne a od dvou do pěti hodin odpoledne. Starší žákyně si dokonce mohly vybrat předměty, které chtěly studovat. Ústav Svatavy Amerlingové se řadil mezi nejoblíbenější pražské soukromé školy své doby.¹²⁹

2.3 AMERLINGOVA ČESKÁ HLAVNÍ ŠKOLA

Karel Slavoj Amerling do posledních detailů sestavil návrh učebního plánu pro českou hlavní školu, který však ministerstvo ve Vídni nepřijalo a Amerlingův návrh nakonec upravilo a sestavilo samo. Amerlingův učební plán se však stal základem pro budování národních škol na území dnešního Slovenska. Rozhodlo se, že první ročník bude vyučován v českém jazyce. Studenti druhého a třetího ročníku měli začít výukou v německém jazyce a do české výuky pozvolna přecházet. V prvním školním roce byly učebnice ještě německé.¹³⁰

Otevřením české hlavní školy v Panské ulici se naskytla pracovní příležitost pro pedagogy se znalostí českého jazyka. Konkrétně škola sháněla čtyři profesory, dva pomocné kantory a jednoho učitele náboženství. Profesor ve třetí třídě, který by zároveň zastával funkci ředitele, měl být odměněn částkou 800 zlatých. Profesoru ve třetí třídě měl příslušet plat ve výši 600 zlatých, ve druhé třídě 550 zlatých, v první třídě 500 zlatých. Plat pomocného pedagoga měl činit 300 zlatých, druhého pomocného pedagoga již jen 150 zlatých a učitele náboženství 600 zlatých.¹³¹

Pražské gubernium rozhodlo o pedagogickém sboru české hlavní školy v Panské ulici a zvolilo následující členy: Karel Slavoj Amerling, Josef Bačkora, Jan Karel Škoda, František Tesař, Josef Walter, Vincenc Bíba a Petr Mužák.¹³²

¹²⁸ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 69.

¹²⁹ Tamtéž, s. 69–70.

¹³⁰ Tamtéž, s. 85–86.

¹³¹ Tamtéž, s. 87.

¹³² Tamtéž, s. 88.

Karel Slavoj Amerling vyučoval na české hlavní škole přírodní vědy, chemii, filozofii, zdravotědu, pedagogiku a také přednášel o zemědělství a o nových technologiích spojených s průmyslem. Josef Bačkora se stal učitelem českého jazyka, historie a geografie. František Tesař vedl přednášky české gramatiky a literatury, německé gramatiky a dějin kultury. Janu Karlu Škodovi byla svěřena výuka historie, geografie a náboženství. Petru Mužákovi bylo svěřeno kreslení a krasopis. Josef Walter byl kantorem matematiky a seznamoval své žáky také s technickým kreslením. Učitelem slohu a výchovně vzdělávacích činností se stal Vincenc Bíba. 12. října 1848 se mohl čtenář periodika Posel z Budče dozvědět, že učitelský sbor na české hlavní škole v Praze je již sestaven a dočasným ředitelem ústavu je Karel Slavoj Amerling. Přestože Amerling několikrát zasílal žádost zemskému guberniu, aby byl pro školu v Panské ulici zaveden oficiální název Budeč, nebylo této žádosti nikdy vyhověno. Škola se tedy oficiálně nazývala „c. k. česká hlavní škola“, později se název ústavu rozšířil na „c. k. česká vzorná hlavní škola.“¹³³

Výuka na c. k. české hlavní škole začala dne 7. listopadu 1848. První školní rok se přihlásilo celkem 97 studentů. K tomuto počtu se přihlásilo dalších 150 uchazečů, kteří se hlásili na jednoletý učitelský kurs. Ze zájemců o tento kurs bylo u přijímacích zkoušek úspěšných celkem 58 kandidátů. Studium pro budoucí učitele bylo zahájeno dne 9. listopadu 1848. Škola neočekávala tak velký zájem o studium, a proto bylo třeba rozšířit učitelský sbor v Amerlingově ústavu o nové kantory. Pedagogický sbor byl proto doplněn o nové učitele. Josef Krejčí učil studenty hrát na varhany a na housle. Václav Horák se ujal hudební výchovy, Jan Malypetr tělesné výchovy a Antonín Majer si vzal na starost vyučování fyziky.¹³⁴

Po prvním školním roce vyšlo najevo, že pouhý rok k tomu, aby se ze studenta na Amerlingově ústavu stal kvalifikovaný pedagog, nestačí. Proto bylo rozhodnuto, že se jednoletý kurs pro budoucí pedagogy prodlouží o další školní rok. Dvaceti studentům byla udělena výjimka a bylo jim umožněno zakončit studium úspěšnou zkouškou již po prvním roce učitelského kursu. Od září 1849 již mohli vyučovat první učitelé, kteří na místní české hlavní škole úspěšně složili zkoušku.¹³⁵

¹³³ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 88.

¹³⁴ Tamtéž, s. 89.

¹³⁵ Tamtéž, s. 90–91.

Pedagogické porady se zpočátku konaly na bývalé Amerlingově Budči, od listopadu 1848 se konaly již na české hlavní škole v Panské ulici. Ústav byl povinen odesílat školským úřadům záznamy z jednotlivých porad, kterým předsedal František Tesař. Dne 25. března 1851 byly porady na českých hlavních školách na základě rozhodnutí prozatímních školních úřadů zrušeny. Od 3. července 1851 se navíc mělo ve výuce na těchto školách upouštět od všeho, co by studenti nevyužili v běžném životě nebo při návštěvě kostela. V roce 1852 se navýšil počet vyučovacích hodin německé mluvnice a roku 1854 se začal vyučovat německý jazyk pro děti ve věku šest až sedm let. Postupně se české učebnice začaly nahrazovat učebnicemi německými. Na základě ministerského výnosu z 2. května 1868 byl Karel Slavoj Amerling spolu s dalšími učiteli Františkem Tesařem, Josefem Bačkorou a páterem Škodou z české hlavní školy sesazen. Pražští občané byli touto událostí ohromeni. Karel Slavoj Amerling se proto rozhodl opět věnovat medicíně.¹³⁶ Důvodem pro jeho propuštění ze školy byl ten, že se znelíbil tehdejšímu režimu.¹³⁷

2.4 BUDEČSKÁ ZAHRADA

K učilišti Budeč se váže také poučně zábavné periodikum Budečská zahrada. Časopis začal vycházet po nařízení Učitelské jednoty Budeč roku 1869 a vycházel až do roku 1889. Byl určen především rodičům, kterým se snažil pomoci s výchovou dětí. Budečská zahrada měla vytyčené tři cíle: *pěstovat v mládeži „víru a pobožnost“, „mravy a ctnost“ a konečně „jazyka a všelijakých lidských umění povědomost“*. Tento časopis byl žánrově velmi bohatý. Čtenáři mohl nabídnout *„povídky mravného a poučného obsahu“*, bajky, poezii, ale také životopisy významných mužských osobností, naučné články s radami z oblasti přírody, chemie, fyziky, průmyslu, zemědělství. V oddechové části časopisu se nacházely hry, hlávolamy, hádanky nebo písničky.¹³⁸

Budečská zahrada měla mnoho sponzorů, díky nimž se mohlo po dobu dvaceti let napomáhat výchově mládeže. Časopis si až na mizivé změny ponechával svoji podobu, a to i přes střídání nakladatelů, redaktorů a majitelů. Do časopisu Budečská zahrada

¹³⁶ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 92–95.

¹³⁷ SPĚVÁČEK, Václav. *Karel Slavoj Amerling*. Klatovy: Okr. vlastivědné muzeum dr. Karla Hostoše, 1962. s. 31.

¹³⁸ OPELÍK, Jiří, ed. a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce I A-G*. Praha: Academia, 1985–2008. 7 sv. s. 324.

přispívala velká řada osob. Básněmi nebo prózou přispívali například K. V. Rais, J. V. Sládek, E. Krásnohorská, S. Podlipská, J. Vrchlický či A. Rubín.¹³⁹

2.5 ÚSTAV PRO CHOROMYSLNÉ

Dva roky po svém odchodu z české hlavní školy se Amerling rozhodl vést zařízení pro choromyslné děti, které označil jako „*Nový svět učení budečského*“.¹⁴⁰ Společnost pod názvem Spolek paní sv. Anny se rozhodla tento ústav vybudovat. Ústav byl prvním zařízením pro slabomyslné děti v rámci celé Evropy. Zařízení bylo založeno v roce 1871. Nejprve mu byla vyhrazena nevelká budova na Novém Městě. Následující rok se ústav přemístil na Hradčany do Šternberského paláce. K ústavu patřila zahrada, která sloužila k zahradničení a k produkci cikorky.¹⁴¹

Amerling byl kritikem budování ústavu pro choromyslné v Dobřanech. Nelíbila se mu lokace ústavu ani budoucí způsob léčby a výchovy pacientů. Dle Amerlinga se z ústavu v Dobřanech stane pouze kasárna určená ubožákům.¹⁴²

Do ústavu pro choromyslné se hlásilo hned zpočátku 70 dětí, 14 z nich bylo doporučeno k přijetí. Zařízení mohlo však přijmout z finančních důvodů pouze 6 dětí. Ostatní zájemci museli počkat, než budou všechna pracovní místa ústavu obsazena. Amerling přijal post ředitele, administrativní a ekonomické záležitosti řešil Spolek paní sv. Anny. Amerlingova žena Svatava se stala jednatelkou zařízení. Hlavním podnětem k vybudování ústavu pro choromyslné děti byl zanedbaný stav u českých dětí s postižením. Postižené děti ve zdejších ústavu podstupovaly ozdravovací proceduru a zároveň nebyly v kontaktu s dětmi bez postižení.¹⁴³

Karel Slavoj Amerling se o ústavu bavil jako o „Novém světě učení budečského“. Poté, co zemřel, se vžil název „Ernestinum“ na počest předsedkyně Spolku sv. Anny hraběnky Ernestiny Desfours-Walderode, která Ernestinu darovala 20 000 zlatých.¹⁴⁴

¹³⁹ OPELÍK, Jiří, ed. a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce I A-G*. Praha: Academia, 1985–2008. 7 sv. s. 324–325.

¹⁴⁰ SPĚVÁČEK, Václav. *Karel Slavoj Amerling*. Klatovy: Okr. vlastivědné muzeum dr. Karla Hostoše, 1962. s. 35.

¹⁴¹ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 133.

¹⁴² SPĚVÁČEK, Václav. *Karel Slavoj Amerling*. Klatovy: Okr. vlastivědné muzeum dr. Karla Hostoše, 1962. s. 36–37.

¹⁴³ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 134.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 134–135.

V roce 1874 se ústav staral již o 70 dětí s postižením. Během roku 1874 se z tohoto počtu dětí vrátilo 5 ke svým rodinám, 2 děti byly umístěny do blázince, 1 dítě do zařízení pro hluchoněmé a 2 děti do chorobince. Šest dětí se nedožilo následujícího roku. Zemřely na cholery, neštovice, furunkulózu nebo podvýživu. Amerlingovým přáním bylo zřídit ústavy pro postižené děti i na vesnicích. K realizaci těchto plánů však nedošlo.¹⁴⁵

Hlavní náplní zařízení bylo vychovat děti k samostatnému životu. Poté co byl svěřenec z ústavu propuštěn, nesli za dítě odpovědnost jeho rodiče. V Ernestinu se musely děti přísně řídit podle pravidel. Všechny bez výjimky vstávaly v letním období v 6 hodin v zimním období v 7 hodin. Spát se chodilo v půl deváté. Vedle toho dodržovaly děti stanovený režim po celý den. Byla určena doba vycházek, při špatném počasí se chovanci procházeli alespoň uvnitř budovy. Vychovatelé měli za úkol ke každému dítěti přistupovat individuálně a to včetně výuky.¹⁴⁶

Ernestinem se Amerling snažil snížit počet lidí s mentálním postižením. Chtěl, aby se této problematice věnovala i Fysiokratická společnost. Ve výchovných postupech s choromyslnými dětmi byl Amerling proti fyzickým trestům. Naopak se snažil vést děti k osamostatnění a seznámit je zábavnou formou se základy matematiky a hudby. Při výuce s žáky mluvil krátkými větami a snažil se co nejméně používat složitější termíny. Učební látka se dětem přednášela tak dlouho, dokud ji plně nepochopily a nevstřebaly. Aby u žáků podpořil vzorné chování, seznámil je s biblí. Svěřenci se na zdejší zahradě učili zahradním pracím, dívky navíc domácím pracím, zatímco hoši byli obeznámeni s rukodělnými pracemi. Chovanci Ernestina vyráběli plastické mapy, hliněné modely a lepenkové učební pomůcky, o které byl zájem i v zahraničí. Děti měl Amerling rozdělené podle jejich povahy a postavy. „*Podle tělesné konstituce rozlišoval kreteny (statné, robustní, kteří mohou být využiti k práci), idioty (slabé a jemné, bez výdrže, hezké tváře, ale se skrytými příznaky idiotismu) a epileptiky.*“¹⁴⁷

Amerling zkoumal také dědičnost chorob u svých chovanců. Vedl si pečlivě záznamy o zdravotním stavu svěřenců včetně jejich příbuzenstva. Při přijímání každého nového člena odebíral vzorky jeho vlasů, nehtů, moči a sejmul otisk jeho čelisti. Domníval se, že způsob růstu vlasů je spojen s poruchou mozkové činnosti a myšlením dítěte. Zmapoval místa Čech, která mají nejvyšší hustotu obyvatel s postižením. Došel k závěru, že mezi nejvíce postižené oblasti patří okolí Malkovic u Slaného, Holice a jejich blízké

¹⁴⁵ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 135–136.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 137–138.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 138–144.

okolí a také menší oblasti v Jižních Čechách v blízkosti Tábora, Písku a Českých Budějovic. Jako důvod pro tak početný výskyt obyvatel s postižením v těchto oblastech viděl reciproční sňatky mezi postiženými.¹⁴⁸

Děti, které se měly navrátit do běžného života, musely ovládat alespoň základní lidské dovednosti a znalosti. Projekt Ernestina byl v každém ohledu úspěšný. Amerling získal prvenství v počtu jedinců, které úspěšně připravil na budoucí samostatný život. V ústavu pro choromyslné působil Amerling až do své smrti.¹⁴⁹

¹⁴⁸ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 139–141.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 144–145.

3 AMERLINGOVA LITERÁRNÍ TVORBA

Amerlingova literární tvorba se zabývá řadou témat, např. země, lidé, se kterými se Amerling setkával, známé vzdělané osobnosti, přírodověda, pedagogika apod.¹⁵⁰ Karel Slavoj Amerling vydával v mnoha periodikách vzdělávací a naučné příspěvky. Vedle českého jazyka psal také německy.¹⁵¹ Publikační práci se začal věnovat v roce 1837. Uveřejnil řadu botanických a zoologických článků v *Jindy a nyní*, kde používal pseudonym Strnad Klatovský. Také vydával články ve *Večerním vyražení* a od r. 1834 i ve *Světozoru*. Jeho první přírodovědeckou knihou je *Entomologie pro nejmenší čtenáře*.¹⁵² Následně vydal řadu dalších přírodovědeckých děl, například *Fauna čili Zvířena česká neboli Popsání ssavců, ptáků, plazů, obojživelníků a ryb všech, jež zemi českou obývají*,¹⁵³ *Příruční kniha pro sběratele přírodnin*¹⁵⁴ nebo *Knížka o hmyzech*.¹⁵⁵ Učitelé na české hlavní škole v Panské ulici vydávali periodikum zvané *Posel z Budče*. V tomto časopisu Amerling publikoval roku 1851 dvě studie: *O poměrech zvířat*¹⁵⁶ a *Zacházení se zvířaty*.¹⁵⁷ Tato pojednání jsou určena učitelům a cílem je, aby byl žák ve škole kantory veden k lásce ke zvířatům.¹⁵⁸ *Posel z Budče* se zabýval řadou témat. Obsahoval statě o pedagogice, věnoval se učebním předmětům, publikoval školní dokumenty nebo se zabýval jazykovou problematikou. *Posel z Budče* vycházel do roku 1853.¹⁵⁹

V roce 1831 upozornil v periodiku *Večerní vyražení* na souvislost meteorologických jevů a vesmíru, který nás obklopuje.¹⁶⁰ Zemědělcům podotýkal, aby pozorovali oblohu a všechny jevy, které budou následovat. Především navrhoval uplatňování lidové pranostiky v praxi. Ve stejném roce Karel publikoval rozsáhlé astronomické pojednání

¹⁵⁰ SPĚVÁČEK, Václav. *Karel Slavoj Amerling*. Klatovy: Okr. vlastivědné muzeum dr. Karla Hostoše, 1962. s. 5.

¹⁵¹ *Dějiny české literatury. 2., Literatura národního obrození / Redaktor svazku Felix Vodička*. Praha: Československá akademie věd, 1960. 684 s. s. 604.

¹⁵² HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 15–19.

¹⁵³ *Fauna, čili, Zvířena česká: k názornému seznání památností vlasti při vycházkách a sestavování přírodních sbírek. I., Popsání ssavců, ptáků, plazů, obojživelníků a ryb všech, jež zemi českou obývají*. V Praze: Tisk Bedřicha Rohlíčka, 1852. viii, 220 s.

¹⁵⁴ *Příruční knížka pro sběratele přírodnin, zvláště pak pro učitele, jižto přírodovny při školách národních zakládají*. V Praze: Nákladem Václava Hessa, 1849. xii, 40 s., [2] složené l. obr. příl.

¹⁵⁵ *Knížka o hmyzech, neboliž, Naučné wyprawowanj o motýlcjch, wčelách, chraustech, komářch a giných, s příklady paměti neyhodnějšmi pro djtky českoslowanské*. W Praze: W Knjžecj arcibiskupské knihtiskárně, u Josefy Fetterlowé, řjzenjm Wáclawa Špinky, 1836. 102 s., 1 složený l. obr. příl.

¹⁵⁶ *O poměrech zvířat. Posel z Budče, roč. IV*. 1851. s. 601–606; 647–650.

¹⁵⁷ *Zacházení se zvířaty. Posel z Budče, roč. IV*. 1851. s. 538–540; 556–559; 565–569; 585–589.

¹⁵⁸ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 19.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 94.

¹⁶⁰ *Hospodářské hvězdářství. Večerní vyražení*. 1831. s. 214–215; 222–223; 230–231; 238–239; 247–248.

v žurnálu *Jindy a nyní* nesoucí název *Soustava slunce*.¹⁶¹ Jak již napovídá samotné pojmenování článku, pojednává toto dílo o jednotlivých planetách sluneční soustavy. V Časopisu českého muzea vyšel v roce 1839 Amerlingův článek, kritizující všechny české a slovenské kalendáře.¹⁶²

Roku 1837 odjíždí Amerling na několikaměsíční studijní cestu do Itálie, kde sbíral a nakupoval přírodniny. Po čase vydal malou knížku o alpských rostlinách *Křímky čili rostliny na Alpách*.¹⁶³

Pro časopis Českého muzea Amerling vypracoval historii nejdůležitějších chemických objevů a čtenáře tak seznámil s mnoha objeviteli. Další Amerlingova publikace věnující se chemii je učebnice anorganiky, nesoucí název *Lučební základové hospodaření a řemeslnictví*.¹⁶⁴ Toto rozsáhlé dílo má 580 stran a je určeno studentům při české hlavní škole. Učebnici doplňuje řada schémat. Po čase vyšel i druhý díl *Lučebního základového hospodaření a řemeslnictví*.¹⁶⁵ Při sepisování dvoudílné učebnice Amerling vycházel z děl Parkese, Grahama, Stöckhardta a Hagena.¹⁶⁶

Na Budči se Karel Slavoj Amerling rozhodl s pomocí žákyň vypracovat *Domácí encyklopedii*, určenou ženskému pohlaví. Měla pomáhat zejména ženám v domácnosti. Vedle toho naučný slovník také vzdělával. Obsahoval například životopisy významných žen, hesla věnující se literatuře, hudbě, historii či vědním oborům. Dívky pracovaly hlavně na údajích týkajících se hospodářství a domácích prací. Jejich texty následně Amerling spolu s doktorem Kodymem opravili a doplnili o další informace. Příspěvky pro *Domácí encyklopedii* přicházely i z oblastí mimo Českou kotlinu, například z Trnovce na dnešním Slovensku, ze Srbska, Chorvatska ale i Maďarska. Slovník měl také svého rytce a malíře. Redaktorka *Domácí encyklopedie* Bohuslava Rajská ale opustila v roce 1945 Prahu, odjíždí do Polska a kniha tak zůstala nedokončena.¹⁶⁷

Podobný osud jako *Domácí encyklopedie* měla i *Velká encyklopedie Budečská* neboli *Všenučný slovník abecední*. Poté co Budeč ukončila svoji činnost, se přestalo

¹⁶¹ *Slunce. Jindy a nyní*. 1831, č. 12. s. 45.

¹⁶² HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 20–21.

¹⁶³ *Křímky čili rostliny na Alpách*. Praha, 1844. 32 s.

¹⁶⁴ *Lučební základové hospodářství a řemeslnictví: ku prospěchu čekatelů národních škol. Lučba mineralní*. V Praze: Arcibiskupská knihtiskárna, 1851. xxiii, 580 s.

¹⁶⁵ *Lučební základové hospodářství a řemeslnictví: ku prospěchu čekatelům promyslných škol. Lučba organická*. V Praze: Tiskem Bedřicha Rohlíčka, 1854. 240 s.

¹⁶⁶ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 34–35.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 71–72.

zároveň pracovat na Budečské encyklopedii. V roce 1849 Amerling sdělil v Národních novinách, že všechny materiály pro slovník předal Palackému. Palacký slíbil, že dílo dokončí a publikuje. Následně se stalo základem pro Riegrův slovník naučný.¹⁶⁸

Roku 1848 sestavil *Návrh pro národní školy*,¹⁶⁹ v němž je stanoven cíl národních škol, které jsou zde dále rozčleněny podle následujících typů: mateřská škola – děti ve věku od dvou do tří let; opatrovna – děti od tří do pěti let; přípravná názorná – pro šestileté děti; přípravná odklikovná – pro děti sedmileté; dětem od osmi do čtrnácti let sloužila věcnice, která se dále dělila na věcnici pojemnou, putovnou, naukovou, průmyslnou, oučecnou a vědovnou.¹⁷⁰

Česká hlavní škola trpěla nedostatkem českých učebnic. Karel Slavoj Amerling se proto rozhodl oslovit širokou veřejnost a získat spisovatele k sepsání učebnic v českém jazyce. Pro splnění tohoto úkolu se mu však nedařilo nalézt potřebné lidi a první rok se muselo vyučovat podle německých učebnic. Proto se Amerling pustil do sepisování učebnic sám. Za dva roky dokončil učebnici chemie a následně se pustil do velké publikace, kterou nazval *Orbis pictus čili Svět v obrazech*.¹⁷¹ *Orbis pictus* měl sloužit jako učebnice. Pro svoji rozsáhlost byla však jako učebnice nevhodná a poté co Amerling svoji novou publikaci předal Matici české k vydání, byla velká část textu odstraněna a oficiální název zkrácen na *Orbis pictus*. Učebnice se svého vydání dočkala roku 1852.¹⁷²

Zatímco Komenského *Orbis Pictus* představuje základní poznatky, Amerlingův má na svého předchůdce navázat, dokonce se snaží jít i dál. Podtitul nese název „*druhý stupeň Komenského Orbis pictus pro posluchače starší, rozumnější a schopnější*.“ Učebnice se věnovala fyzice, chemii, biologii a také matematice. Komenský ve svém díle upřednostňoval obrázek před textem, u Amerlinga tomu bylo opačně a rozhodujícím pro něj byl text, který doplňovala kresba s popisky.¹⁷³

Českým školám chyběly také české nástěnné obrazy. Na učitelské poradě konané 14. listopadu 1850 bylo proto odsouhlaseno vyhotovení nástěnných maleb. Úkolu, který

¹⁶⁸ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 72.

¹⁶⁹ *Návrh pro národní školy. Posel z Budče, roč. I. 1848.* s. 11–13; 433–437.

¹⁷⁰ SPĚVÁČEK, Václav. *Karel Slavoj Amerling*. Klatovy: Okr. vlastivědné muzeum dr. Karla Hostoše, 1962. s. 29.

¹⁷¹ *Karla Amerlinga Orbis Pictus, čili, Svět v obrazech: stupeň druhý, co pokračování prvního stupně, jež sepsal Amos Komenský*. V Praze: Nákladem Českého museum, 1852. 112 s. Spisů musejních č. 37.

¹⁷² HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 95–96.

¹⁷³ Tamtéž, s. 97.

trval patnáct let, se zhostil František Liebisch. Text k obrazům doplnil Čeněk Kotala. První série obrazů se věnovala živočichům, druhá obrazová série byla tematicky zaměřena na rostliny a houby, třetí série seznamovala s řemesly, čtvrtá s ročním cyklem a jednotlivými měsíci a pátá poslední série, která nebyla dokončena, se věnovala užitečnému hmyzu.¹⁷⁴

Další publikací vytvořenou Amerlingem při české hlavní škole bylo pojednání *Přírodněna česká*,¹⁷⁵ která učitele seznamovala s přírodními podmínkami Čech. Toto dílo seznamuje se všemi půdními typy v Čechách a na Moravě, a také s českými pohořími a řekami. Vedle toho zkoumá geologické uložení obsahující fosilie. *Přírodněna česká* také obsahuje nové české výrazy: „*broznen – útvar kamenouhelný, prahorní; jezeren – útvar třetihorní; ladven – útvar křídový; jesepeň – útvar pískovcový; marvan – prahorní vápenec; svoren – prahorní podklad, pirožec – Ammonites; přínavek – Nautilus; šlachorožka – Inoceramus; bokohubec – Plagiostoma; čálivka – Terebratula; pazúra – Gryphaea; jihlurek – Spatangus; brch – Trilobites.*“ Součástí publikace byly též dvě geografické mapy Čech.¹⁷⁶ První, barevná sloužila učitelům a byly na ní vyznačeny všechny důležité naleziště nerostných surovin. Druhá, černobílá mapa byla určena žákům, kteří na ni měli jednotlivá naleziště vyznačit.¹⁷⁷

Do Poslu z Budče přispíval Amerling mimo jiné Statisticko-místopisným přehledem průmyslu v Českém království. Jednalo se o podrobný seznam všech továren, dílen, hutí a minerálních nalezišť, který vycházel z počátku na pokračování v již zmíněném periodiku, následně vyšel pod názvem *Průmysl v Čechách, zprávy statistické, řemeslnické a obchodnické k užívání učitelům a čekatelům národních hlavních škol*.¹⁷⁸ Díky tomuto dílu můžeme například získat informace o tehdejší vývojovém stupni zemědělské techniky, zaměstnanosti v průmyslu a také kde se nacházela důležitá naleziště nerostných surovin v Čechách v polovině 19. století.¹⁷⁹

¹⁷⁴ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 98–99.

¹⁷⁵ *Přírodněna česká: popsání všech hornin, kamů, rostlin a živočichů, českou zem obývajících: k užívání všem učitelům národních škol při sestavování přírodovědy a na vycházkách. Díl I., Zeměna česká*. V Praze: Porada učitelská v pražské Budči, 1851. 96 s.

¹⁷⁶ *Přírodněna česká: zeměpisná a zemědělská mapa Čech: ku prospěchu národních průmyslových škol* [kartografický dokument]. 1:864 000. V Budči: Nákladem Porad učitelských, 1850. 1 mapa.

¹⁷⁷ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 99–100.

¹⁷⁸ *Průmysl v Čechách: zprávy statistické, řemeslnické a obchodnické: k užívání učitelům a čekatelům národních hlavních škol*. Praha: Porada učitelská v pražské Budči, 1851. 64 s.

¹⁷⁹ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 100.

V periodiku Posel z Budče se Karel Slavoj Amerling v roce 1848 vyjádřil ohledně českého a německého jazyka následovně: „*Slované v Rakousku nehodlají být živi z drobtů německé vzdělanosti; budeme vytvářet kulturu svou vlastní, počínaje pěstováním češtiny ve školách; dub nejde roubovat na lípu.*“ Amerling předpokládal, že do pěti let budou na českých školách učit čeští pedagogové, kteří prošli řádným studiem a školy budou do té doby vybaveny novým zařízením a školními pomůckami. Učitele vedl k tomu, aby se studovaly slovanské jazyky.¹⁸⁰

Během působení ve Fysiokratické společnosti publikoval Amerling knihu pod názvem *Budoucnost ovocnictví a ovocnářství českého*.¹⁸¹ V této publikaci se snaží přesvědčit zemědělce a zahrádkáře, aby se snažili o zvýšení výnosu domácích odrůd ovoce. Při spolku vypracoval kalendář určený ovocnářům a pěstitelům.¹⁸²

Fysiokratická společnost publikovala v roce 1868 knihu *Gesammelte Aufsätze aus dem Begiete der Naturökonomie und Physiokratie*.¹⁸³ Knihu z devadesáti procent vypracoval Amerling. Jedná se o sbírku přírodovědeckých příspěvků, které se shromažďovaly po dobu deseti let.¹⁸⁴

O svém novém vědním oboru diasofii psal v knize *Orientierungslehre oder Diasophie*.¹⁸⁵ V publikaci se o tomto oboru zmiňuje následovně: „*Diasofie je jenom zdánlivě nová věda. Ve skutečnosti je to zvláštní uspořádání a seskupení věd, abychom dosáhli nutné organisace pro určitý účel.*“¹⁸⁶

V díle *Gott des Christenthums als Gegenstand streng wissenschaftlicher Forschung*¹⁸⁷, které publikoval roku 1880, popisuje své náboženské pojetí. Bůh je zde zastoupen přírodou. Značná část díla řeší, kde vlastně Bůh nabyl božských vlastností, podle čeho se utvořil duševní profil katolického Boha a další podobné problematiky. Knihu

¹⁸⁰ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 105–106.

¹⁸¹ *Budoucnost ovocnictví a ovocnářství českého*. V Praze: Nákladem c.k. vlast.-hospodářské společnosti, 1871. 40 s.

¹⁸² HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 113.

¹⁸³ *Gesammelte Aufsätze aus dem Gebiete der Naturökonomie und Physiokratie*. Prag: In Commission bei Franz Řivnác, 1868. ix, 352 s., 7 s. obr. příl.

¹⁸⁴ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 113.

¹⁸⁵ *Die Orientierungslehre: (Diasophia)*. Prag: Gesellschaft für Physiokratie, 1891. 77 s.

Die Orientierungslehre: (Diasophia). Prag: Verlag der Physiokratischen Gesellschaft, 1874. 34 s.

¹⁸⁶ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 148.

¹⁸⁷ *Der Gott des Christenthums als Gegenstand streng wissenschaftlicher Forschung*. Prag: In Commission von Franz Řivnác, 1880. 172 s.

publikoval pod pseudonymem Dr. Justus Rei. O publikaci nebyl mezi veřejností vůbec zájem. K dílu dokonce nikdo nenapsal ani kritiku. Amerlingovy snahy o propojení vědy s vírou zůstaly nevyslyšeny.¹⁸⁸

Amerlingovo pojednání s názvem *Člověk, veliká pohádka*¹⁸⁹, které vyšlo v periodiku Vlastimil, bylo pro své neologismy typu „skromnouvědoměná ctnostikrása těla“ ostře kritizováno Františkem Rubešem a Františkem Ladislavem Čelakovským.¹⁹⁰ Ve zmíněném článku si představuje budoucí společnost následovně: „budou příští věkové plni vzdělanosti, krasocitu, plni stavení moudrého ve všech oddílech života lidského, kdy zajdou lidobijní ozbrojenci, kolce, štvance a pomníky na bojištích. Odevšad bude znít srp a varyto a všude štětec, dláto a drobnohled slavit bude pravé divy!“¹⁹¹

Pojednání *O malbě*¹⁹² a *Potřebné rozjímání o uměních krasovědných* bylo určeno sochařům a řezbářům, které se Amerling snažil donutit k restauraci českých památek nacházejících se v bídném stavu.¹⁹³ Amerling sepsal také knihu pověstí z Klatovska, kterou věnoval hraběnce Terezii Černínové z Chudenic.¹⁹⁴

Eliška Krásnohorská označila Amerlinga za „kulturního hrdinu své doby“ a měla v úmyslu o něm napsat báseň.¹⁹⁵

¹⁸⁸ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 153–155.

¹⁸⁹ *Člověk, veliká pohádka*. *Vlastimil, díl I.-IV.* 1840.

¹⁹⁰ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 118–119.

¹⁹¹ SPĚVÁČEK, Václav. *Karel Slavoj Amerling*. Klatovy: Okr. vlastivědné muzeum dr. Karla Hostoše, 1962. s. 38.

¹⁹² *O malbě*. W Praze: Pjsemem J.H. Pospjšila, 1836. 19 s.

¹⁹³ HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66. s. 118–119.

¹⁹⁴ SPĚVÁČEK, Václav. *Karel Slavoj Amerling*. Klatovy: Okr. vlastivědné muzeum dr. Karla Hostoše, 1962. s. 19.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 5.

4 DOTAZNÍK

Tato část bakalářské práce se bude věnovat průzkumům, které byly sestaveny na základě kvantitativního sběru dat jednotlivých respondentů. Metodou zkoumání těchto dotazníků je dotazníkové šetření. Podoba dotazníků je vložena pod poslední přílohu této bakalářské práce. Jako způsob dotazování byl použit elektronický dotazník, který jsem vytvořil na internetových stránkách <https://docs.google.com/forms/u/0/>. Tuto formu vyhotovení dotazníků jsem zvolil z důvodu časové nenáročnosti pro odpovídající respondenty. Dalším důvodem výběru tohoto způsobu vyhotovení dotazníků bylo také získat více odpovědí od respondentů.

V prvním dotazníkovém šetření je cílovou skupinou široká veřejnost města Klatovy a bývalého klatovského okresu. Ve druhém dotazníkovém šetření jsou respondenty pedagogové Gymnázia Jaroslava Vrchlického v Klatovech, kde Karel Slavoj Amerling studoval.

4.1 STANOVENÍ HYPOTÉZ

Cílem mého prvního průzkumu za pomoci dotazníkového šetření bylo zejména získat doplňující informace ohledně povědomí o Amerlingovi ve městě Klatovy v současnosti a dojít k závěru, zda je tato významná osobnost v tomto městě v dnešní době známá.

Za tímto účelem jsem si u prvního dotazníkového průzkumu stanovil několik hypotéz.

1. Domnívám se, že větší část dotazovaných osob bude vědět, kdo byl Karel Slavoj Amerling.
2. Mojí další domněnkou je, že téměř nikdo z dotazovaných nebude vědět, kdy Amerling žil.
3. Mojí další hypotézou je, že prakticky všichni respondenti budou vědět, kde se nachází Amerlingův rodný dům.
4. Domnívám se, že skoro každý respondent bude vědět, kde se nachází alespoň jedna z jeho pamětních desek.

5. Podle mého názoru bude většina osob, která se průzkumu účastnila a měla povědomí o tom, kdo to byl Karel Slavoj Amerling, vědět, co tento významný klatovský rodák založil.
6. Mojí další hypotézou je, že téměř žádný respondent nebude vědět, na jakém místě se nachází Amerlingův hrob.
7. Mojí poslední domněnkou je, že jen několik dotazovaných osob bude mít přehled o tom, kde a jaký obor Karel Slavoj Amerling studoval.

Cílem mého druhého průzkumu za pomoci dotazníkového šetření bylo zejména získat doplňující informace ohledně povědomí o Karlu Slavoji Amerlingovi na Gymnáziu Jaroslava Vrchlického v Klatovech v současnosti a dojít k závěru, zda je tato významná osobnost na tomto gymnáziu v dnešní době známá.

Za tímto účelem jsem si u druhého dotazníkového šetření stanovil několik hypotéz.

1. Domnívám se, že větší část dotazovaných osob bude vědět, kdo byl Karel Slavoj Amerling.
2. Mojí další domněnkou je, že téměř všichni dotazovaní budou vědět, kdy Amerling žil.
3. Mojí další hypotézou je, že prakticky všichni respondenti budou vědět, kde se nachází Amerlingův rodný dům.
4. Domnívám se, že skoro každý respondent bude vědět, kde se nachází alespoň jedna z jeho pamětních desek.
5. Podle mého názoru bude většina osob vědět, co tento významný klatovský rodák založil.
6. Mojí další hypotézou je, že téměř každý respondent bude vědět, na jakém místě se nachází Amerlingův hrob.
7. Mojí poslední domněnkou je, že jen několik dotazovaných osob bude mít přehled o tom, kde a jaký obor Karel Slavoj Amerling studoval.

4.2 VZOREK RESPONDENTŮ

Výběr respondentů u prvního dotazníkového šetření probíhal zejména formou tzv. nahodilého výběru. Tím pádem není žádná možnost výběru určitého vzorku dotazovaných. Všichni dotazovaní a také ti, kteří se vyplnění daného dotazníku zúčastnili

přes webové stránky, se mohli sami rozhodnout, zda se mého výzkumu zúčastní či nikoliv. Výhodou pro sbírání dat z tohoto dotazníku je pro respondenta již zmíněná časová nenáročnost a dále zajištění naprosté anonymity. Do mého průzkumu se zapojilo celkem 62 osob. Procentuální zastoupení žen dosahovalo 62,9 % zatím co u mužů jen 37,1 %. Všechny dotazníky byly správně vyplněny, tudíž mohu pracovat s odpověďmi všech 62 respondentů.

V druhém dotazníkovém šetření jsou respondenty pedagogové Gymnázia Jaroslava Vrchlického v Klatovech. Na místním gymnáziu Karel Slavoj Amerling studoval. Z toho důvodu jsem si v druhém průzkumu vybral právě tuto cílovou skupinu osob. Do mého druhého dotazníkového šetření se dohromady zapojilo 25 pedagogů klatovského gymnázia. Zastoupení mužů tvořilo 44 %, žen 56 %. Také v tomto případě byly veškeré dotazníky řádně vyplněny a mohu pracovat se všemi 25 respondenty.

4.3 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU Č. 1

Dotazník se skládal z celkem čtrnácti otázek. Odpovědi k daným otázkám se automaticky zpracovávaly do grafů, vyjadřujících procentuální zastoupení odpovědí od jednotlivých respondentů. Aby bylo zřejmé, kolik osob se pod danými procenty nachází, je součástí každého grafu a tabulky také početní zastoupení odpovídajících respondentů.

Z jednotlivých dotazníků respondentů je zřejmé, že většina obyvatel města Klatovy a většina občanů klatovského okresu nemá ani základní povědomí o tom, kdo to byl Karel Slavoj Amerling. Tohoto významného klatovského rodáka neznalo 58 % osob, což mě překvapilo, poněvadž všechny osoby, které se účastnily dotazníkového šetření, pocházely z Amerlingova rodného kraje. V jaké době Amerling žil, vědělo pouhých 30,6 % respondentů. Kde se nachází jeho rodný dům, překvapivě nevědělo 79 % dotazovaných. To, že byl Karel Slavoj Amerling zakladatelem Budče, zodpovědělo jen 22,5 % osob. Téměř žádný účastník dotazníkového průzkumu neodpověděl správně na otázku, kde se nachází Amerlingův hrob. Že je pohřben na Budči, zodpovědělo pouze 14,5 % dotazovaných, 9,7 % respondentů si dokonce myslelo, že se jeho hrob nachází v Praze a 4,8 % v Klatovech. Celých 80,5 % respondentů nemělo ponětí, kde se nachází alespoň jedna z Amerlingových pamětních desek. Překvapilo mě také, že 39 % účastníků dotazníkového šetření mělo přehled o tom, kde a jaký obor Karel Slavoj Amerling studoval.

4.4 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU Č. 2

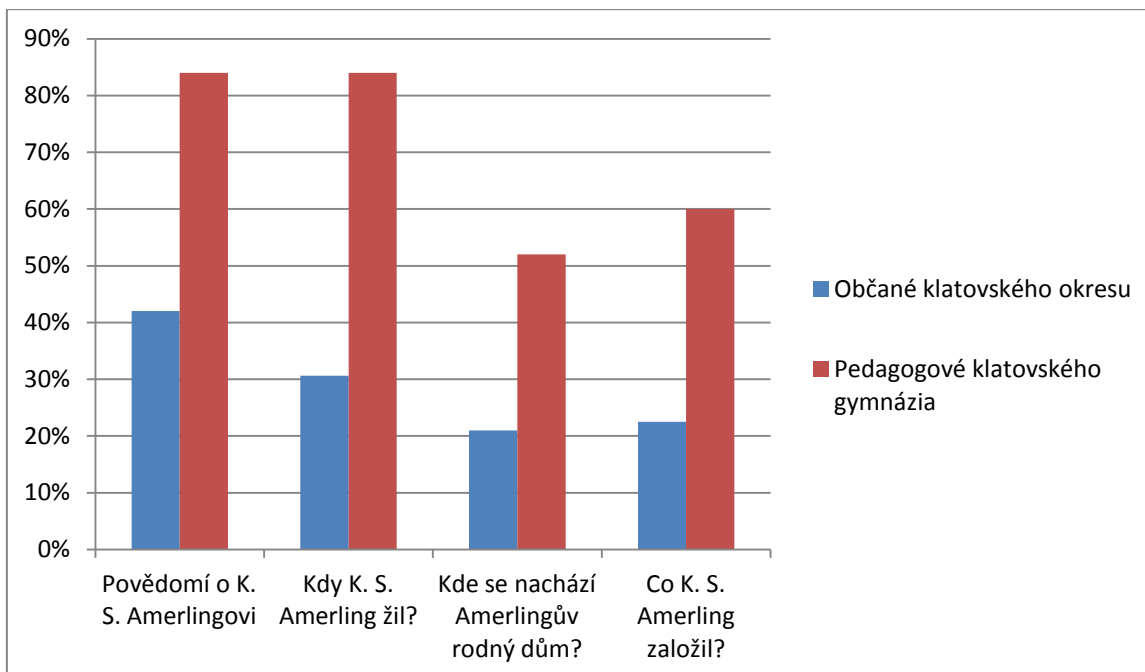
Druhý dotazník byl doplněn o otázku, zda je respondent zároveň pedagogem na gymnáziu v Klatovech. Až na doplněnou otázku korespondoval druhý dotazník s prvním dotazníkovým šetřením. Také u druhého dotazníkového šetření se odpovědi k daným otázkám automaticky zpracovávaly do grafů, vyjadřujících procentuální zastoupení odpovědí od jednotlivých respondentů.

Z druhého dotazníkového šetření vyplývá, že většina pedagogů Gymnázia Jaroslava Vrchlického v Klatovech má alespoň základní povědomí o tom, kdo to byl Karel Slavoj Amerling. Tohoto význačného klatovského rodáka znalo 84 % pedagogů, což jsem také předpokládal, poněvadž Amerling na klatovském gymnáziu studoval. Kdy Karel Slavoj Amerling žil, vědělo též 84 % učitelů klatovského gymnázia. Podobný výsledek jsem u této otázky očekával. Překvapilo mě však, že 48 % respondentů nevědělo, kde se nachází Amerlingův rodný dům. Kde se nachází alespoň jedna Amerlingova pamětní deska, vědělo pouze 52 % učitelů. Že byl Karel Slavoj Amerling zakladatelem budečského učiliště, vědělo 60 % dotazovaných. Pouhých 24 % učitelů, kteří se zúčastnili dotazníkového šetření, mělo přehled o tom, kde je Amerling pohřben. Překvapilo mě, že 76 % dotazovaných vědělo, kde a jaký obor Karel Slavoj Amerling studoval.

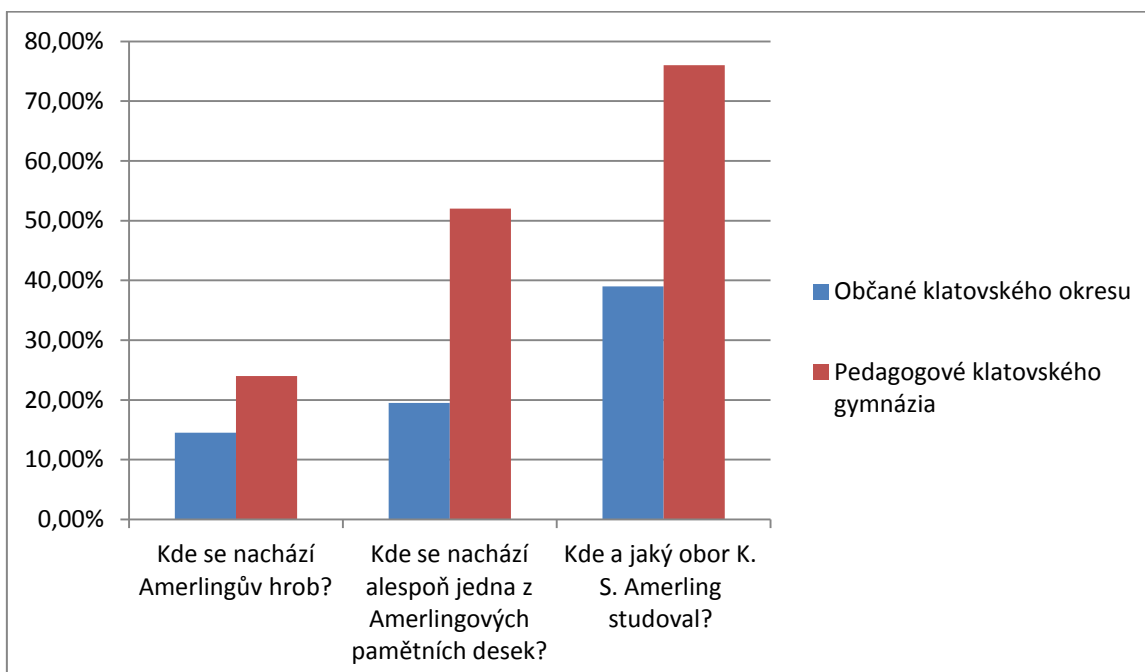
Gymnázium Jaroslava Vrchlického v Klatovech jsem také osobně navštívil a dozvěděl jsem se několik dalších informací ohledně Karla Slavoje Amerlinga ve spojitosti se zdejším gymnáziem. Tato významná osobnost, která na místním gymnáziu studovala v letech 1821 – 1826, je na této škole studentům trvale připomínána. Karel Slavoj Amerling je zde představován nejen jako lékař, ale především jako všestranný vědec, spisovatel, filozof a humanista, zakladatel Pedagogického ústavu Budeč v Praze. Dále je zde představován jako reformátor ve vzdělávání pedagogů a jako první ředitel Ústavu pro mentálně narušené děti a mládež. V roce 2012 pořádalo Gymnázium Jaroslava Vrchlického v Klatovech dějepisnou exkurzi, při níž studenti navštívili Amerlingův hrob na původně přemyslovském hradišti na Budči.

Výsledky dotazníkového šetření

Dotazník č. 1

Dotazník č. 2

ZÁVĚR

Karel Slavoj Amerling byl jedním z řady národních buditelů. Tento na svoji dobu nesmírně pokrokový pedagog, lékař, filozof, spisovatel a přírodovědec se proslavil zejména vybudováním pokrokového školního ústavu Budeč.

Cílem této bakalářské práce byla aktualizace povědomí, doplňující poznatky a informace o významném klatovském rodáku Karlu Slavoji Amerlingovi ve vztahu k dnešku a ke klatovskému regionu. Dále pak zodpovězení otázky, zda je tato poměrně významná osobnost v tomto městě v dnešní době známá. Dalším cílem práce bylo pokusit se o seznámení s jeho životem, pedagogickým působením, literární tvorbou, vzorovým Amerlingovým učilištěm Budeč a ústavem pro slabomyslné děti Ernestinem. Bakalářskou práci jsem rozepsal do čtyř jednotlivých kapitol.

První kapitolu jsem zaměřil na přiblížení a seznámení se s Amerlingovým životem. Podkladem ke zpracování první kapitoly mi byly zejména publikace od Evy Hoffmanové, odborné spisovatelky pro dějiny přírodních věd a také publikace od Jiřího Opelíka, českého historika, učitele, editora a literárního kritika.

Tématu učiliště Budeč jsem se věnoval ve druhé kapitole mé bakalářské práce. Budeč byla dokonalá, na svoji dobu značně pokroková škola. Tento ústav měl sloužit vedle vzdělávání nové generace národních učitelů také řemeslníkům, dělníkům, továrníkům, matkám-hospodyním a posléze také středoškolákům. Dále se tato kapitola zaměřuje na periodikum Budečská zahrada a na další vzdělávací ústavy spjaté s Amerlingem.

Třetí kapitolu jsem zaměřil na tvorbu Karla Slavoje Amerlinga. Věnoval se totiž redigování řady článků v mnoha tehdejších periodikách. Vedle toho také vydal řadu knižních publikací.

Poslední kapitolu mé práce jsem věnoval dotazníkovému šetření na základě kvantitativního sběru dat jednotlivých respondentů. Součástí průzkumu jsou dva dotazníky. Cílovou skupinou prvního dotazníku je široká veřejnost města Klatovy a bývalého klatovského okresu. Respondenty druhého dotazníku jsou pedagogové Gymnázia Jaroslava Vrchlického v Klatovech, kde Karel Slavoj Amerling studoval. Právě díky tomuto šetření jsem získal řadu důležitých i zajímavých informací. Z dotazníků a osobních rozhovorů s částí respondentů vyplývá, že většina obyvatel Klatov a okresu Klatovy nemá povědomí o tom, kdo to Karel Slavoj Amerling byl. Tento fakt je dán pravděpodobně tím, že větší část Klatovanů o historii svého rodného města a jeho významné osobnosti neprojevuje

přílišný zájem. Přestože se například Amerlingův rodný dům nachází na klatovském náměstí, nemělo o tom ponětí téměř 80 % účastníků dotazníkového šetření. Kde se nachází některá z jeho pamětních desek, nevědělo dokonce 80,5 % dotazovaných osob, přestože se jedna z desek nachází na jeho rodném domě. Učitelé klatovského gymnázia, kteří se zúčastnili druhého dotazníkového šetření, mají alespoň základní povědomí o tom, kdo to byl Karel Slavoj Amerling. Překvapilo mě, že 48 % učitelů nevědělo, kde se nachází Amerlingův rodný dům. Kdy Karel Slavoj Amerling žil vědělo 84 % pedagogů.

Karel Slavoj Amerling byl naším nejvýznamnějším obrozeneckým pedagogem. Kromě pedagogické činnosti byl i nadaným přírodovědcem, spisovatelem, filozofem a lékařem. Byl nadčasový zejména propagací pedagogických myšlenek, které se staly ve světové pedagogice aktuální až o mnoho let později. Spektrum Amerlingovy činnosti bylo nesmírně rozsáhlé. Po podrobnější studii života a tvorby tohoto velikána českých dějin jsem dospěl k názoru, že Karel Slavoj Amerling byl v tehdejší obrozenecké společnosti bezesporu nedoceněn. Jednalo se o člověka, který v mnoha směrech a oblastech předčil tehdejší dobu nepřeborným množstvím znalostí a dovedností v rozmanitých oborech lidské činnosti.

Osobnost tak výrazného talentu a schopností, jakou obrozenecký velikán našich dějin Karel Slavoj Amerling beze sporu představoval, si podle mého mínění nepochybně zaslouží více pozornosti a zájmu široké veřejnosti. Byl hrdým následovníkem, propagátorem a realizátorem myšlenek a principů Jana Amose Komenského.

ZUSSAMENFASSUNG

Das Ziel dieser Bachelorarbeit ist die die Bewusstseins Aktualisierung, zusätzliche Kenntnisse und Informationen über Karel Slavoj Amerling in Bezug auf die Gegenwart und den Region Klatovy. Als nächstes wird die Frage beantwortet, ob diese relativ bedeutende Persönlichkeit zur Zeit in dieser Stadt, bekannt ist. Ein weiteres Ziel der Arbeit ist es, sein Leben, sein literarisches Schaffen, seine pädagogische Tätigkeit, die Modellschule Amerlings Budeč und Ernestine, das Institut für geistesranke Kinder vorzustellen. Ich habe die Bachelorarbeit in vier einzelne Kapitel gegliedert.

Ich habe frühere und aktuelle Literatur, Archive und Internetquellen benutzt. Ich habe auch eine Fragebogenumfrage durchgeführt, die auf der quantitativen Datenerhebung der Befragten basierte. Eine wichtige Quelle für meine Arbeit waren die Befragten des Bezirks Klatovy und die Lehrer des Gymnasiums Jaroslav Vrchlický in Klatovy, die an meiner Umfrage teilgenommen haben.

Karel Slavoj Amerling war unser wichtigster Wiederbelebungslehrer. Außer der pädagogische Tätigkeit war er auch ein begabter Naturwissenschaftler, Schriftsteller, Philosoph und Arzt. Er war zeitlos, vor allem, wenn er seine Pädagogische Gedanke befördert hat, die viele Jahre später in der Weltpädagogik relevant waren. Er hat die Budeč-Schule gegründet. Budeč war damals eine präzise und fortgeschrittene Schule. Dieses Institut diente nicht nur der neue Generation der nationalen Lehrer, sondern auch den Handwerkern, Arbeitern, Fabrikarbeitern, Hausfrauen und Schülern. Er war ein stolzer Anhänger, Förderer und Umsetzer der Ideen und Prinzipien von Jan Amos Komenský. Das Spektrum der Tätigkeiten von Amerling war umfassend. Am Ende seines Lebens hat sich Amerling entschieden, ein Institut für die geistesranke Kinder zu führen. Die Firma Spolek paní sv. Anna hat dieses Institut gebaut. Das Institut war das erste für die geistesranke Kinder in ganz Europa. Karel Slavoj Amerling wurde damals in der wiederbelebenden Gesellschaft zweifellos nicht geschätzt. Mit der Menge der Kenntnissen und Fähigkeiten in verschiedenen Bereichen der menschlichen Tätigkeit hat er die Zeit übertroffen.

PRAMENY A LITERATURA

Prameny archivní

Státní okresní archiv Klatovy. Fond: Vrchlického gymnasium Klatovy (1812–1953), EL NAD 1327.

Státní okresní archiv Klatovy. Učitelská jednota Amerling Klatovy (1878–1949), nezpracovaný fond.

Literatura

AUGUSTA, Pavel a kol. *Kdo byl kdo v našich dějinách do roku 1918*. 3., dopl. a il. vyd. Praha: Libri, 1996. 571 s. ISBN 80-85983-06-0.

Biografický slovník českých zemí. Vydání první. Praha: Libri, 2004- . svazků. ISBN 80-7277-214-7.

Dějiny české literatury. 2., Literatura národního obrození / Redaktor svazku Felix Vodička. 1. vyd. Praha: Československá akademie věd, 1960. 684 s.

DUFEK, Jan. *MUDr. Karla Sl. Amerlinga Výchovny budečské a Geneastr.* V Praze: Dědictví Komenského, 1908. 128, 26 s. Časové otázky a rozpravy pedagogické; sv. 14. Spisů Dědictví Komenského č. 84.

HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1982. 284 s., 32 s. obr. příl. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti; sv. 66.

JAHN, Jiljí Vratislav. *Karel Slavoj Amerling: obraz života a práce*. V Praze: F. Šimáček, 1893. viii, 119 s., 1. obr. příl. Chemická knihovna technologická; sv. 1.

KÁDNER, Otakar. *Dějiny pedagogiky. Díl III., Vývoj teorií pedagogických od konce století osmnáctého*. Vydání druhé, opravené a rozšířené. V Praze: nákladem České grafické Unie a.s., 1923–1924. 2 svazky (515; 358 stran).

KLEINSCHNITZOVÁ, Flora. *Karel Slavoj Amerling a Slovensko: (kapitola zo vzájomnosti československej)*. [Turč. Sv. Martin: nákladem vlastním], 1930. 17 s.

KUČEROVÁ, Vlasta. *K historii ženského hnutí v Čechách: [Amerlingova éra]*. Brno: Ženská revue, 1914. 143, [1] s.

MACURA, Vladimír. *Znamení zrodu: české národní obrození jako kulturní typ. 2., rozš. vyd., V H & H 1. vyd.* Jinočany: H & H, 1995. 264 s., 16 s. obr. příl. ISBN 80-85787-74-1.

OPELÍK, Jiří, ed. a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce I A-G*. 1. vyd. Praha: Academia, 1985–2008. 7 sv. ISBN 80-200-0797-0.

SOMR, Miroslav a kol. *Dějiny školství a pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 359 s. Učebnice pro vysoké školy.

SPĚVÁČEK, Václav. *Karel Slavoj Amerling*. Klatovy: Okr. vlastivědné muzeum dr. Karla Hostoše, 1962. 39 s.

ŠTVERÁK, Vladimír. *Dějiny pedagogiky II*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1991. 181 s. ISBN 80-7066-467-3.

WALTER, Julius. *Aus dem Leben und Wirken Dr. Karl Amerling's: Vortrag gehalten in der Generalversammlung der Gesellschaft für Physiokratie zu Prag in Böhmen am 16. Juni 1889*. Prag: Gesellschaft für Physiokratie, 1890. 18 s.

Internetové zdroje

Citáty slavných osobností [Online].

Dostupné z URL: <<https://citaty.net/autori/karel-slavoj-amerling/>>. [cit. 2019-06-14].

Město Klatovy brána do Pošumaví [Online].

Dostupné z URL: <<https://www.klatovy.cz/klatovy/fr.asp?tab=snet&id=1859&burl=&pt=HS>>. [cit. 2019-05-14].

Porta fontium [Online].

Dostupné z URL: <http://www.portafontium.eu/iipimage/30063812/klatovy-16_1360-n?x=659&y=-6&w=282&h=212>. [cit. 2019-06-08].

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Amerlingův rodný dům na náměstí v Klatovech.	I
Příloha 2: Amerlingova pamětní deska na jeho rodném domě.....	II
Příloha 3: Karel Slavoj Amerling	II
Příloha 4: Amerlingovo hodnocení na klatovském gymnáziu.....	III
Příloha 5: Amerlingovo hodnocení na klatovském gymnáziu.....	III
Příloha 6: Amerlingovo hodnocení na klatovském gymnáziu.....	IV
Příloha 7: Další z Amerlingových hodnocení na gymnáziu v Klatovech. Informace o Amerlingovi se nacházejí zhruba uprostřed.	V
Příloha 8: Zápisy o schůzích učitelské jednoty Amerling	VI
Příloha 9: Matriční záznam s uvedením narození Karla Slavoje Amerlinga – informace o Amerlingovi se nacházejí na pravé straně uprostřed.	VII
Příloha 10: Matriční záznam s uvedením narození Karla Slavoje Amerlinga informace o Amerlingovi se nacházejí zhruba uprostřed.	VIII
Příloha 11: Amerlingovy citáty.	IX
Příloha 12: Bibliografie	X
Příloha 13: Dotazník.....	XXXIII

PŘÍLOHY

Příloha 1: Amerlingův rodný dům na náměstí v Klatovech.

Příloha 2: Amerlingova pamětní deska na jeho rodném domě

Příloha 3: Karel Slavoj Amerling¹⁹⁶

¹⁹⁶ *Město Klatovy brána do Pošumaví* [Online].

Dostupné z URL: <<https://www.klatovy.cz/klatovy/fr.asp?tab=snet&id=1859&burl=&pt=HS>>. [cit. 2019-05-14].

Příloha 4: Amerlingovo hodnocení na klatovském gymnáziu¹⁹⁷

Nr.	Namen und Alter der Schüler.	Fach.	Namen und Class der Eltern.	B e w e r t u n g							Anmerkungen.
				1	2	3	4	5	6	7	
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10

Příloha 5: Amerlingovo hodnocení na klatovském gymnáziu¹⁹⁸

Nr.	I. Semester					II. Semester					Anmerkungen.	
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5		
1	E	E	E	E	E	E	E	E	E	E	E	...
2	1	2	2	1	2	1	2	2	1	1	1	...
3	E	E	E	E	E	E	E	E	E	E	E	...

¹⁹⁷ Státní okresní archiv Klatovy. Fond: Vrchlického gymnasium Klatovy (1812–1953), EL NAD 1327.

¹⁹⁸ Tamtéž.

Příloha 6: Amerlingovo hodnocení na klatovském gymnáziu¹⁹⁹

1° Sprachwörterbuch

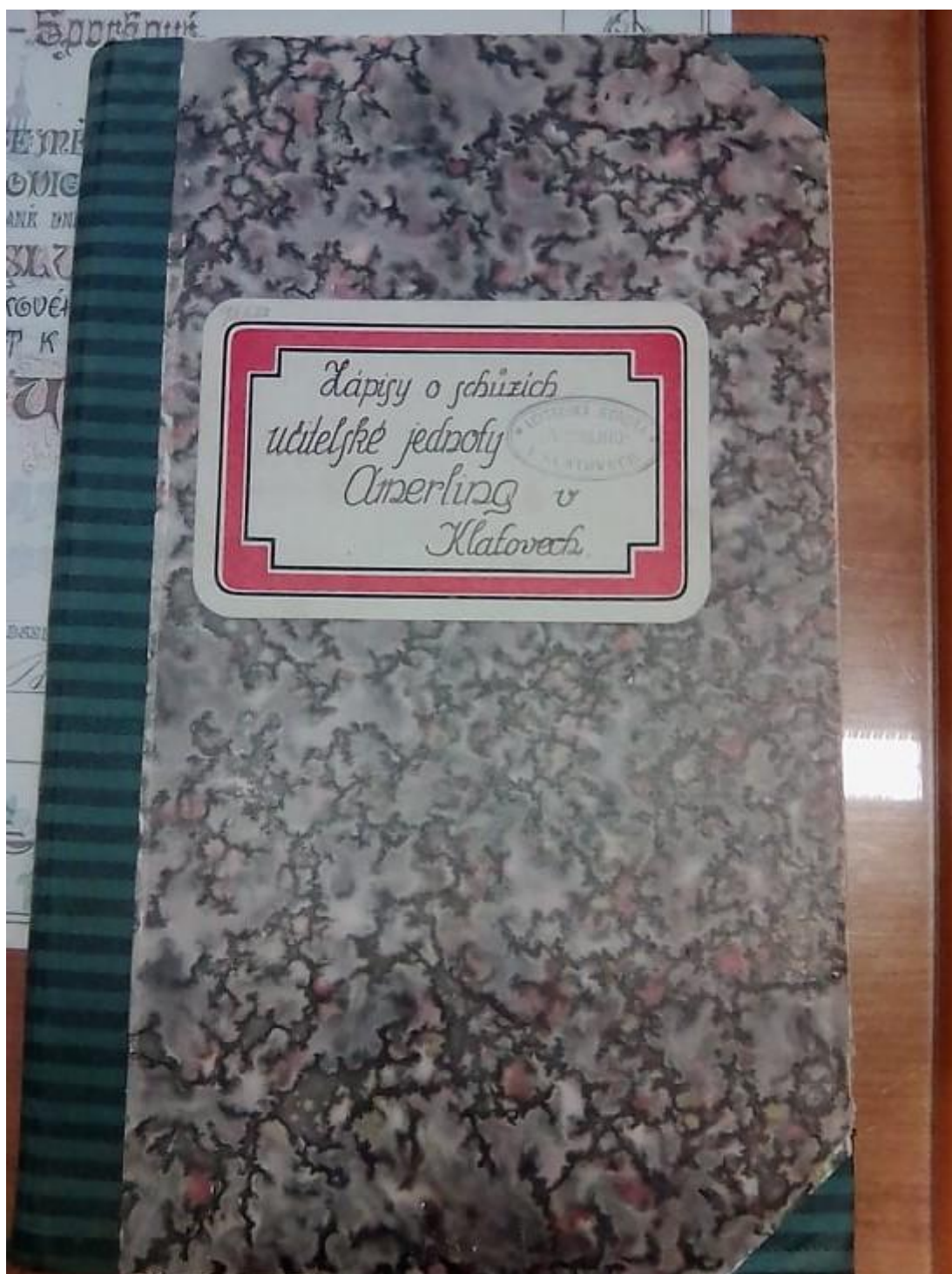
Amalya Carolus Sch. Cell. anno 10.	Em.	Em.	1 ^o Em.	Em.	Em.	Em.	-
Bogert Jacobus Sch. Althaus anno 10.	1.	2.	2.	1.	2.	2.	-
Bogert Jacobus Sch. Cell. anno 11.	Em.	Em.	1 ^o Em.	Em.	Em.	Em.	-
Bogert Jacobus Sch. Kitzsch anno 11.	1.	1.	2.	1.	2.	2.	-
Bogert Jacobus Sch. Kitzsch anno 10.	Em.	Em.	Em.	Em.	Em.	Em.	-
Bogert Jacobus Sch. Kitzsch anno 11.	Em.	Em.	Em.	Em.	Em.	Em.	-
Bogert Jacobus Sch. Kitzsch anno 11.	Em.	1.	2.	2.	1.	1.	-
Bogert Jacobus Sch. Kitzsch anno 12.	1.	1.	1.	1.	1.	1.	-
Bogert Jacobus Sch. Kitzsch anno 13.	2.	2.	2.	3.	2.	2.	-
Bogert Jacobus Sch. Kitzsch anno 13.	1.	2.	1.	3.	1.	2.	-
Bogert Jacobus Sch. Kitzsch anno 14.	1.	2.	2.	1.	2.	2.	-
Bogert Jacobus Sch. Kitzsch anno 15.	Em.	1.	1.	1.	1.	1.	-
Bogert Jacobus Sch. Kitzsch anno 16.	Em.	Em.	1.	1.	1.	1 ^o Em.	-
Bogert Jacobus Sch. Kitzsch anno 17.	1.	2.	1.	3.	2.	2.	-
Bogert Jacobus Sch. Cell. anno 11.	Em.	Em.	1.	1 ^o Em.	1.	1.	-
Bogert Jacobus Sch. Kitzsch anno 10.	1.	2.	2.	2.	2.	3.	-
Bogert Jacobus Sch. Cell. anno 12.	Em.	Em.	1 ^o Em.	1 ^o Em.	Em.	1 ^o Em.	-
Bogert Jacobus Sch. Kitzsch anno 10.	Em.	Em.	Em.	Em.	Em.	Em.	-
Bogert Jacobus Sch. Cell. anno 14.	Em.	1.	1.	1.	1.	1.	-
Bogert Jacobus Sch. Kitzsch anno 12.	1.	2.	1.	2.	1.	2.	-

¹⁹⁹ Státní okresní archiv Klatovy. Fond: Vrchlického gymnasium Klatovy (1812–1953), EL NAD 1327.

Příloha 7: Další z Amerlingových hodnocení na gymnáziu v Klatovech. Informace o Amerlingovi se nacházejí zhruba uprostřed.²⁰⁰

1. Josef	1. Josef	1. Josef	1. Josef	1. Josef	1. Josef
2. Josef	2. Josef	2. Josef	2. Josef	2. Josef	2. Josef
3. Josef	3. Josef	3. Josef	3. Josef	3. Josef	3. Josef
4. Josef	4. Josef	4. Josef	4. Josef	4. Josef	4. Josef
5. Josef	5. Josef	5. Josef	5. Josef	5. Josef	5. Josef
6. Josef	6. Josef	6. Josef	6. Josef	6. Josef	6. Josef
7. Josef	7. Josef	7. Josef	7. Josef	7. Josef	7. Josef
8. Josef	8. Josef	8. Josef	8. Josef	8. Josef	8. Josef
9. Josef	9. Josef	9. Josef	9. Josef	9. Josef	9. Josef
10. Josef	10. Josef	10. Josef	10. Josef	10. Josef	10. Josef
11. Josef	11. Josef	11. Josef	11. Josef	11. Josef	11. Josef
12. Josef	12. Josef	12. Josef	12. Josef	12. Josef	12. Josef
13. Josef	13. Josef	13. Josef	13. Josef	13. Josef	13. Josef
14. Josef	14. Josef	14. Josef	14. Josef	14. Josef	14. Josef
15. Josef	15. Josef	15. Josef	15. Josef	15. Josef	15. Josef
16. Josef	16. Josef	16. Josef	16. Josef	16. Josef	16. Josef
17. Josef	17. Josef	17. Josef	17. Josef	17. Josef	17. Josef
18. Josef	18. Josef	18. Josef	18. Josef	18. Josef	18. Josef
19. Josef	19. Josef	19. Josef	19. Josef	19. Josef	19. Josef
20. Josef	20. Josef	20. Josef	20. Josef	20. Josef	20. Josef
II Grammatical-Klasse.					
1. Josef	1. Josef	1. Josef	1. Josef	1. Josef	1. Josef
2. Josef	2. Josef	2. Josef	2. Josef	2. Josef	2. Josef
3. Josef	3. Josef	3. Josef	3. Josef	3. Josef	3. Josef
4. Josef	4. Josef	4. Josef	4. Josef	4. Josef	4. Josef
5. Josef	5. Josef	5. Josef	5. Josef	5. Josef	5. Josef
6. Josef	6. Josef	6. Josef	6. Josef	6. Josef	6. Josef
7. Josef	7. Josef	7. Josef	7. Josef	7. Josef	7. Josef
8. Josef	8. Josef	8. Josef	8. Josef	8. Josef	8. Josef
9. Josef	9. Josef	9. Josef	9. Josef	9. Josef	9. Josef
10. Josef	10. Josef	10. Josef	10. Josef	10. Josef	10. Josef
11. Josef	11. Josef	11. Josef	11. Josef	11. Josef	11. Josef
12. Josef	12. Josef	12. Josef	12. Josef	12. Josef	12. Josef
13. Josef	13. Josef	13. Josef	13. Josef	13. Josef	13. Josef
14. Josef	14. Josef	14. Josef	14. Josef	14. Josef	14. Josef
15. Josef	15. Josef	15. Josef	15. Josef	15. Josef	15. Josef
16. Josef	16. Josef	16. Josef	16. Josef	16. Josef	16. Josef
17. Josef	17. Josef	17. Josef	17. Josef	17. Josef	17. Josef
18. Josef	18. Josef	18. Josef	18. Josef	18. Josef	18. Josef
19. Josef	19. Josef	19. Josef	19. Josef	19. Josef	19. Josef
20. Josef	20. Josef	20. Josef	20. Josef	20. Josef	20. Josef

²⁰⁰ Státní okresní archiv Klatovy. Fond: Vrchlického gymnasium Klatovy (1812–1953), EL NAD 1327.

Příloha 8: Zápisy o schůzích učitelské jednoty Amerling²⁰¹

²⁰¹ Státní okresní archiv Klatovy. Učitelská jednota Amerling Klatovy (1878–1949), nezpracovaný fond.

Příloha 9: Matriční záznam s uvedením narození Karla Slavoje Amerlinga – informace o Amerlingovi se nacházejí na pravé straně uprostřed.²⁰²

The image shows two pages of a church register book, numbered 136 and 137. The pages contain handwritten entries in Latin, organized into columns. The columns are headed 'Natus' (Born), 'Mortuus' (Died), 'Baptizatus' (Baptized), and 'Matrimonium' (Marriage). The entries include names, dates, and other details. The handwriting is in a cursive script. The pages are slightly aged and show some wear.

²⁰² Porta fontium [Online].

Dostupné z URL: <http://www.portafontium.eu/iipimage/30063812/klatovy-16_1360-n?x=659&y=6&w=282&h=212>. [cit. 2019-06-08].

Příloha 10: Matriční záznam s uvedením narození Karla Slavoje Amerlinga inormace o Amerlingovi se nacházejí zhruba uprostřed.²⁰³

Row	Date	Parents	Children
1	5. 11. 18	Charles & Maria	Wenzel, Profsa, Anna, Magdalena
2	10. 11. 18	Joann & Maria	Josef, Kroschowitz, Maria, Grifzweiser
3	18. 10. 18	Joann & Anna	Josef, Altmuth, Wud. Dutt, Barbara, Felicit
4	22. 11. 18	Bartholom & Barbara	Josef, Kaus, Louise, Haslitz, Ludwig
5	24. 11. 18	Georgius & Magdalena	Gregorius, Oct, Maximilian, Polava

²⁰³ Porta fontium [Online].

Dostupné z URL: <http://www.portafontium.eu/iipimage/30063812/klatovy-16_1360-n?x=659&y=6&w=282&h=212>. [cit. 2019-06-08].

Příloha 11: Amerlingovy citáty.

„Co oděv je jednotlivému člověku, to jest budova rodině, to veřejná stavení, mosty, silnice, železnice a města jsou celému národu.“²⁰⁴

„Volej, až se dovoláš, a pravdu mluv, dokud se pravda nestane.“²⁰⁵

„Samota je trpká.“²⁰⁶

„Člověk sám svého světa jest tvůrcem a má mlíti na svém vnitřním mlýně, třeba by vůkol všecky vody stály, všecken vítr a póry vážnuly, všecky závaží světa tíže pozbyly a pera ve své pružnosti ke hnaní kol ochabovala.“²⁰⁷

²⁰⁴ *Citáty slavných osobností*[Online].

Dostupné z URL: <<https://citaty.net/autori/karel-slavoj-amerling/>>. [cit. 2019-06-14].

²⁰⁵ Tamtéž.

²⁰⁶ Tamtéž.

²⁰⁷ Tamtéž.

Příloha 12: Bibliografie

Knihy a samostatné tisky

Budečské jesličky. Na slova K. Amerlinga a Št. Bačkory. Praha, 1904.

Budoucnost ovocnictví a ovocnářství českého. V Praze: Nákladem c.k. vlast.-hospodářské společnosti, 1871. 40 s.

Demaster für diasophische Leiter. Selbstverlag. Praha, 1883.

Der Gott des Christenthums als Gegenstand streng wissenschaftlicher Forschung. Prag: In Commission von Franz Řivnáč, 1880. 172 s. (Dílo vyšlo pod pseudonymem Dr. Justus Rei.)

Dějiny první hlavní české školy a kursu učitelského. V Zábřeze: [nakladatel není známý], 1908. 26 stran.

Die Idiotenanstalt des Sct. Anna-Frauen-Vereines in Prag nach ihrem zwölfjährigen Bestande vom J. 1871-1883. Prag: K. Amerling, 1883. 152 s.

Die Orientierungslehre: (Diasophia). Prag: Gesellschaft für Physiokratie, 1891. 77 s.

Die Orientirungslehre: (Diasophia). Prag: Verlag der Physiokratischen Gesellschaft, 1874. 34 s.

Die Zukunft des böhmischen Obstbaues bezüglich seiner Ausführung. Prag: K. Amerling, [mezi 1871 a 1881]. 7 s.

Dissertatio Inauguralis Medica Sistens Synopsin Crystallographiae Secundum Celeberrimum Naumann, quam Consensu et Auctoritate Perillustris, Magnifici ac Celeberrimi Domini Praesidis ac Directoris Illustris, Spectabilis ac Celeberrimi Domini Decani nec non Celeberrimorum DD. Professorum pro Medicinae Doctoratus Laurea Summisque in Medicina Honoribus ac Privilegiis Rite Obtinendis, In Alma et Antiquissima Caes. Reg. Carolo-Ferdinanda Universitate Pragensi Publicae Eruditorum Disquisitioni Submittit Carolus Amerling, Bohemus Klatoviensis, instituti mineralogici et zoologici

assistens, nec non medicinae candidatus. In Theses adnexas disputabitur in magna aula Carolina dei 6. Februari MDCCCXXXVI. hora 11 matutina. Pragae Čechorum: Typis Archiepiscopalibus, apud Josepham viduam Vetterl, dirigente Wenceslao Špinka, 1836. 38 s.

Ernestinum: Ústav idiotů Jednoty paní sv. Anny v Praze: stav po 12 letech trvání (1871-1883). Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 1998. 131 s. Studia paedagogica; sv. 24. ISBN 80-86039-44-7.

Essentiální či podstatné vychování člověka. (Nécessaire de la vie.) Kostra upotřebená v ústavu pro slabomyslné dívky. I. Výchovna denní. Praha, 1875.

Fauna, čili, Zvířena česká: k názornému seznání památností vlasti při vycházkách a sestavování přírodních sbírek. I., Popsání ssavců, ptáků, plazů, obojživelníků a ryb všech, jež zemi českou obývají. V Praze: Tisk Bedřicha Rohlíčka, 1852. viii, 220 s.

Gedowaté rostliny w Čechách, na Morawě, w Slesku [sic], a na Slowensku: naučenj pro lid obecný a zvlásť pro sskolnj mládež. W Praze: Karel André [distributor, 1850]. xii, 106 s., 25 l. obr. příl.

Geneaster. Orloge des Familles. Familien- Saecular – Uhr. Hodiny rodinné. Praha, 1883.

Gesammelte Aufsätze aus dem Gebiete der Naturökonomie und Physiokratie. Prag: In Commission bei Franz Řivnáč, 1868. ix, 352 s., 7 s. obr. příl.

Jan Evangelista Purkyně, badatel, reformátor a buditel. Praha, 1918. 74 s.

Jesličky: zpěvohra ve třech jednáních. V Hradci Králové: Biskupská knihtiskárna, 1894. 17 s.

Karla Amerlinga Orbis Pictus, čili, Svět v obrazích: stupeň druhý, co pokračování prvního stupně, jež sepsal Amos Komenský. V Praze: Nákladem Českého museum, 1852. 112 s. Spisů musejních č. 37.

Knížka o hmyzech, neboliž, Naučné vypravování o motýlcích, včelách, chroustech, komářích a jiných. V Praze: Nákladem kněhkupectví B. Stýbla, [1867]. 127 s., 1 složený l. obr. příl.

Knížka o hmyzech, neboliž, Naučné wyprawowánj o motýlcjch, wčelách, chraustech, komářjch a giných, s přjklady paměti neyhodněgšjmi pro djtky českoslowanské. W Praze: W Knjžecj arcibiskupské knihtiskárně, u Josefj Fetterlowé, řjzenjm Wáclawa Špinky, 1836. 102 s., 1 složený l. obr. příl.

Krátký popis hornictví s udáním staročeských, dobrých hornických významů. V Praze: Knihitiskárna Bedřicha Rohlíčka, 1850. 15 s.

Křímky čili rostliny na Alpách. Praha, 1844. 32 s.

Květomluva. (Slovanka, sbírka národních pověstí, I. díl). Praha, 1833. 112 s.

List k Jeho Velebnosti panu Josefu Souhradovi, kaplanu v Chudenicích. Praha, 1877. 8 s.

Lučebné skaumánj na mokré cestě s připogenyým popisem užjwánj skřjnjě mokrolučebné. [Česko: s.n., mezi 1840 a 1846]. 80 s.

Lučebné skaumanj na suché cestě s připogenyým popisem užjwánj skřjnjě sucholučebné. Brno: [s.n., 1846]. 36 s., 2 složené l. příl.

Lučební základové hospodářství a řemeslnictví: ku prospěchu čekatelům promyslných škol. Lučba organická. V Praze: Tiskem Bedřicha Rohlíčka, 1854. 240 s.

Lučební základové hospodářství a řemeslnictví: ku prospěchu čekatelů národních škol. Lučba mineralní. V Praze: Arcibiskupská knihtiskárna, 1851. xxiii, 580 s.

Návod k užívání zemězpytecké mapy Čech. V Praze: Knihitiskárna Bedřicha Rohlíčka, 1850. 16 s.

Naučenj pro lid obecný o domácjch gedech a kazigedech. Oddělenj II., O gedowatých rostlinách w Čechách, na Morawě, w Slezsku a na Slowensku rostaucjch. [Praha]: Nákladem uměleckého skladu Waclawa Meklapsa, [mezi 1841 a 1846]. 98 s., [25] l. barev. obr. příl.

Nedělní listy pro řemeslníky. Praha, 1847.

O malbě. W Praze: Pjsemem J.H. Pospjšila, 1836. 19 s.

Obrazy k názornému vyučování. (Textová část) 1. – 5. díl. Praha, 1851. 90 s.

Pedagogické dědictví K.S. Amerlinga: výbor z korespodence. 1. vyd. Praha: SPN, 1960. 352 s. Edice pedagogických pramenů; sv. 4.

Pod ochranou Děvany a jiné pověsti z Klatovska. V Klatovech: Ot. Čermák, 1940. 59 - [IV] s. Vlastivědná knihnice Klatovska. Řada V; Sv. 1.

Promyslný posel: spis wssenaučný pro obecný lid a pro každého, kdož w uměnjch, zwlástě w řemeslech a w mnohých žiwota záležitostech poučenj hledá. Část' druhá, Lučba, čili, Chemie řemeslnj, zkusná. Praha: Tiskem Karla Vetterla, 1844. 164 + s.

Promyslný posel: spis wssenaučný pro obecný lid a pro každého, kdož w uměnjch, zwlástě w řemeslech a w mnohých žiwota záležitostech poučenj hledá. Část' prwnj, Lučba, čili, Chemie řemeslnj. W Praze: [nakladatel není známý], 1840. 416 stran.

Provolání anthropologicko-statistického komitétu Společnosti fysiokratické v Čechách. Praha, 1871. 4 s.

Průmysl v Čechách: zprávy statistické, řemeslnické a obchodnické: k užívání učitelům a čekatelům národních hlavních škol. Praha: Porada učitelské v pražské Budči, 1851. 64 s.

První navedení ku kvalitativnímu rozboru chemickému. Praha, 1840.

Přírodněna česká: popsání všech hornin, kamů, rostlin a živočichů, českou zem obývajících: k užívání všem učitelům národních škol při sestavování přírodoven a na vycházkách. Díl I., Zeměna česká. V Praze: Porada učitelská v pražské Budči, 1851. 96 s.

Přírodnická průmyslnická a zemězpytecká mappa Čech: ku prospěchu národních průmyslových škol [kartografický dokument]. 1:864 000. V Budči: Nákladem Porad učitelských, 1850. 1 mapa.

Příruční knížka pro sběratele přírodnin, zvláště pak pro učitele, jižto přírodovny při školách národních zakládají. V Praze: Nákladem Václava Hessa, 1849. xii, 40 s., [2] složené l. obr. příl.

Skizze zu einem biologisch-harmonischen Natursysteme. Prag: Steindr. v E. Kutschera, [1850 nebo 1851]. [14] l.

Slowanka: Sbjrka národnjch powěstj. Djl prwnj, Kwětomluwa. Praha: H.J. Enders, 1833. 112 s.

Školy denní, týdenní, měsíční a roční. V Pelhřimově: J. Duffek, 1885–1886. 2 svazky.

Ústav idiotů soukromého ženského spolku sv. Anny v Praze. Praha, 1875. 4 s.

Vermächtniss an mein engeres und weiteres Vaterland und an die Menschheit. Praha, 1877. 4 s.

Závěrek určený mé širší i užší vlasti. Praha, 1877. 4 s. (Český překlad předešlého.)

Periodické články

Alexander Humboldt. Světozor. 1835. s. 293–294.

Aloe. Světozor. 1834. s. 311–312.

Aus einem Schreiben des Hern. L. Kirchner in Kaplitz. Lotos, Jahrg. XIII. 1863. s. 168.

Baňanový strom. Jindy a nyní. 1829, č. 7. s. 25.

Bavlna. Světozor. 1834. s. 221–222.

Bavlník. Světozor. 1834. s. 397–398.

Baya, pták mezi ptáky nejchytřejší. Jindy a nyní. 1831, č. 8. s. 31–32.

Bedeutsamkeit der Milben in der Land-, Garten- und Forstwirtschaft. Cenralblatt für die gesamte Landescultur. Nr. 5, 6, 7, 9, 20, 22, 25, 27. Prag. 1862.

Beobachtungen von wechselnder Landschaftsbekleidung. Lotos. Jahrg. VIII. 1858.
s. 149–151.

Bourec bekyně. Nově nalezení prostředkové proti tomuto škůdci. Večerní vyražení. 1831.
s. 430–432; 437–439; 450–452.

Brusnice. Světozor. 1834. s. 344.

Břeh balsamový. Světozor. 1835. s. 26–27.

Bříza bílá. Večerní vyražení. 1832. s. 30.

Burák. Světozor. 1834. s. 14–16.

Býk americký. Světozor. 1835. s. 110.

Býk domácí. Světozor. 1834. s. 391–392.

Býk chrochtavý. Světozor. 1835. s. 7–8.

Cedr libanonský. Jindy a nyní. 1831, č. 20. s. 77.

Cenná otázka. Květy. 1836. Příloha s. 87.

Cvrček domácí. Večerní vyražení. 1832. s. 23.

Čajovník. Světozor. 1834. s. 110–112.

Čekaněné práce z rozličného druhu plechů. Světozor. 1835. s. 287.

Červec. Jindy a nyní. 1831, č. 18. s. 69.

Červenina kopřivní. Světozor. 1835. s. 78.

České a saské Švýcary. Posel z Budče, roč. IV. 1851. s. 206–207; 252–254.

Čeští umělci. Jindy a nyní. 1833, č. 11. s. 85–87.

Člověk, veliká pohádka. Vlastimil, díl I.-IV. 1840.

Die Idiotenanstalt in Prag. Allgemeine Wiener medizinische Zeitung. Nr. 29, 30, 31. Jahrg, 1875.

Die Krankheit der Seidenraupen. Lotos, Jahrg. XV. 1865. s. 139.

Die Mibenkrankheiten unserer Getreidearten. Lotos, Jahrg. XI. 1861. s. 24.

Die Schwämme in naturökonomischer Hinsicht betrachter. Lotos, Jahrg. XV. 1865. s. 38–43.

Diktování a krasopisy v národních školách. Posel z Budče, roč. I. 1848. s. 477–479.

Divoký kanec. Světozor. 1834. s. 77–78.

Doly diamantové. Jindy a nyní. 1829, č. 24. s. 93–94.

Domácí hospodářství. Večerní vyražení. 1831. s. 215; 236–237.

Drabář. (Camelus bactrianus). Světozor. 1834. s. 348–350.

Druhové národních škol. Posel z Budče, roč. I. 1848. s. 13–14; 17–23.

Důležité oznámení. Posel z Budče, roč. II. 1849. s. 696–699.

Einige neu entdeckte Feinde der Birkenwaldungen. Lotos, Jahrg. X. 1860. s. 3.

Einiges zur Lehre vom Quantitativen und Qualitativen in der Natur. Lotos, Jahrg. XV. 1865. s. 57; 73.

Fysiokratická společnost v Praze. Časopis čs. lékařů, roč. VIII. 1869. s. 96.

Gallovo učení o hlavě. Jindy a nyní. 1831, č. 24. s. 93.

Honba na divoké slony na ostrovu Ceylonském. Světozor. 1835. s. 227–229.

Hospodářské hvězdářství. Večerní vyražení. 1831. s. 214–215; 222–223; 230–231; 238–239; 247–248.

Hroznejš. Světozor. 1834. s. 101–103.

Huano. Pražský posel, díl I. 1846. s. 171–174.

Hvězdopravec a jeho žák. Posel z Budče, roč. II. 1849. s. 358–363; 380–384; 386–390.

Igor Svatoslavič čili Slovo o pluku Igorově a báseň indická Rama – Jana. Posel z Budče, roč. III. 1850. s. 125–128; 137–142.

Indičtí hadové. Jindy a nyní. 1829, č. 13. s. 49.

Interessante Wanderung der Kohlraupe am Smichov bei Prag. Lotos, Jahrg. VI. 1856. s. 196–197.

Jak se dělá sago. Světozor. 1835. s. 231.

Jak se dělá zlatý neb platinový drát, jehož ani viděti ani ohmatati nelze. Světozor. 1835. s. 231–232.

Jak se dělají brusky. Světozor. 1835. s. 287.

Jak se musí cukr, mest atd. prohniti, abychom z nich obdrželi víno, líh, atd. Světozor. 1835. s. 231–232.

Jak učíteli možno jest nabývati vážnosti a platu s radostí dávaného. Posel z Budče, roč. I. 1848. s. 224–229.

Jan Amos Komenský a Učba čili didaktika jeho. Posel z Budče, roč. II. 1849. s. 5–8; 17–21.

Jan Šalamoun Petényi. Květy. 1836. Příloha s. 1–3.

Javor cukernatý. Světozor. 1834. s. 62–63.

Jazyk německý a národní učitel slovanský. Posel z Budče, roč. I. 1848. s. 44–54; 237–241; 255–259.

Je-li pravé školství slovanské podstatně rozdílné od školství národů cizích? Posel z Budče, roč. II. 1849. s. 209–213; 225–231; 249–254.

Jedy a kazijedy. Dle Dr. Amerlinga co látka k názornému vyučování a cvičení mládeže v mluvení. Posel z Budče, roč. III. 1850. s. 412–416; 427–429; 442–444.

Jelen daňek. Světozor. 1834. s. 215–216.

Jelen obecný. Světozor. 1835. s. 207–208.

Kalendáře na rok 1839. Časopis čs. muzea, roč. XIII. 1839. s. 130–133.

Kaštanový strom. Světozor. 1834. s. 219.

Káva. Světozor. 1834. s. 38–40.

Koperníkův rukopis v Praze. Květy. 1840. Příloha s. 63.

Kosti zkamenělých slonů. Světozor. 1834. s. 94.

Kostra ohromného ještěra mořského okazuje se nyní v Praze. Posel z Budče, roč. IV. 1851. s. 348–349.

Koumarské jezero v žateckém kraji. Večerní vyražení. 1831. s. 353–354.

Koza a kozel. Světozor. 1834. s. 228–230.

Kozel vlnatý čili kašmírský. Světozor. 1835. s. 265–266.

Krtice a národní učitel. Posel z Budče, roč. I. 1848. s. 273–283.

Křímská neb alpská růže (Rosa alpina). Pověst krajinských Slovanů. Jindy a nyní. 1833, č. 16. s. 121–126.

Kštice idiotů. Časopis čs. lékařů, roč. XVI. 1877. s. 284–285.

Kukuřice obecná. Světozor. 1834. s. 159–160.

Kůň kvaga. Světozor. 1835. s. 173–174.

Květiny poučitelné v čase na venku a v zahradách rostoucí. Posel z Budče, roč. IV. 1851. s. 224; 288; 303–304.

Labuť. Světozor. 1834. s. 188–189.

Lev. Světozor. 1835. s. 85–86; 249–250.

Lev Sobadin. Světozor. 1835. s. 323.

Levhart. Světozor. 1835. s. 341–342.

Libušin soud. Posel z Budče, roč. II. 1849. s. 273–279.

Lišaj smrtihlav. Světozor. 1835. s. 95–96.

Lov na makrely. Světozor. 1835. s. 313–314.

Lovení perlí a perlových lastur. Světozor. 1835. s. 271–272.

Lovení velryb. Světozor. 1834. s. 335–336.

Lovení velryb a připravování tranů a pianů. Světozor. 1835. s. 277.

Lumík. Světozor. 1835. s. 135–136.

Lvice. Jindy a nyní. 1831, č. 7. s. 28.

Macocha a její okolí. Světozor. 1835. s. 175.

Mají se zvířata trýzniti? Pražský posel, díl. I. 1846. s. 243–272.

Malajský tapír. Jindy a nyní. 1831, č. 7. s. 25.

Maliř Giotto. Večerní vyrazení. 1831. s. 471.

Mancinella, jedovatý strom. Světozor. 1835. s. 137–138.

Mandlovník obecný. Světozor. 1834. s. 383–384.

Medvěd brtník. Světozor. 1834. s. 134–136.

Miscellen. Lotos. Jahrg. XV. 1865. s. 109.

Modřil barvířský. Světozor. 1835. s. 279–280.

Mšice. Večerní vyražení. 1831. s. 365–367.

Mumie. Jindy a nyní. 1829, č. 17. s. 65.

Mýdla některá. Světozor. 1835. s. 174.

Na ospravedlněnou. Květy. 1843.

Nachträgliche Bemerkungen über einige Melolonthen. Lotos, Jahrg. XIII. 1863. s. 53.

Nachträgliche Notiz über die Cecydoptes pruni. Lotos. Jahrg. XI. 1861. s. 169–170.

Nalezený kříž ve dřevě. Posel z Budče, roč. I. 1848. s. 430–431.

Našim umělcům. Večerní vyražení. 1831. s. 287–289.

Nať bramborová. Večerní vyražení. 1832. s. 30–31.

Navržení některých prostředků, jimiž by venkovský lid čítáním knih hospodářských zdokonalovati se mohl. Hronka. 1836.

*Návod k užívání zeměznalecké mapy Čech. Posel z Budče, roč. III. 1850. s. 97–102;
113–120.*

Návod ze zvířecích látek laciné mýdlo hotoviti. Světozor. 1835. s. 130–131.

Návrh k řemeslozpytu. Posel z Budče, roč. I. 1848. s. 327–329.

Návrh pro národní školy. Posel z Budče, roč. I. 1848. s. 11–13; 433–437.

Návrh p. Žákův k zavedení rovnosti jazyků ve školách. Posel z Budče, roč. I. 1848. s. 37–42.

Nejčistější bílé světlo. Světozor. 1835. s. 130.

Nejlepší barviva barviřská za našich časů. Světozor. 1835. s. 159; 166–168.

Neobyčejně oděná palma v kamenité Arábii. Světozor. 1835. s. 11–13.

Nepromokvatelný pokost potahování rozličných provazů, popruhů, pakovacího plátna atd. Světozor. 1835. s. 150.

Nesyt blanský. Světozor. 1834. s. 264.

Něco pro dům a hospodářství. Pražský posel, díl I. 1846. s. 181–189.

Něco pro dům a hospodářství. Pražský posel, díl II. 1847. s. 71–72.

Něco z přírodopytu pro děti. Posel z Budče, roč. I. 1848. s. 131–135; 145–150; 163–165; 222–224.

Několik myšlének o venkovských školách. Pražský posel, díl II. 1847. s. 246–253.

Některá potřebná rozjímání o uměních krásnovědných pro obecnost československé. Světozor. 1835. s. 237–239; 242–244; 254–255; 259–260; 294–295; 298–299; 309–311; 314–315; 326–327; 330–332; 338–339; 350–351.

Noh popelavý. Světozor. 1834. s. 304.

Noch einige physiokratische Beobachtungen an den Obstbäumen in der Umgegend von Prag. Lotos, Jahrg. VIII. 1858. s. 27; 99.

Noch etwas über die Schmarotzer der Bienen. Lotos. Jahrg. XII. 1862. s. 239.

Nosorožec. Světozor. 1834. s. 31–32.

Notiz über Maikäfer – Engerlinge und Spanische Fliegen. Lotos, Jahrg. XVI. 1866. s. 171.

O hudbě z hledišť vychovatelského. Posel z Budče, roč. IV. 1851. s. 756–758; 772–775; 788–795.

O choleře. Večerní vyražení. 1831. s. 286–287.

O malbě. Časopis českého musea, roč. X. 1836. s. 73–88.

O poměrech zvířat. Posel z Budče, roč. IV. 1851. s. 601–606; 647–650.

O vodě. Světozor. 1835. s. 218–219; 234–235; 262–263; 270–271; 278–279; 284–285.

*Obraz naší země před časy rajskými. Jindy a nyní. 1833, č. 19. s. 150–151;
č. 20. s. 157–159.*

*Obrazy krajin domácích i cizích. Země Česká. Pražský posel, díl I. 1846. s. 45–51;
139–143; 512–531.*

Oliva domácí. Světozor. 1834. s. 170–176.

Op asiatský. (Pithecus satyrus). Světozor. 1834. s. 287–288.

Orel. Světozor. 1834. s. 96.

Ořešák královský. Světozor. 1834. s. 141–142.

Osel. Světozor. 1835. s. 23–24.

Otcova rada, když se mladý chasník do světa ubírá. Pražský posel, díl I. 1846. s. 373–376.

Oznámení a pozvání ku předepsání se na spis pod jménem Dopravující ponaučení z ohledu obyčejných pravidel štěpařství. Květy. 1840. Příloha s. 3–4.

Pamětihodnosti v rybstvu. Světozor. 1834. s. 387–388.

Pavouci hedvábní. Jindy a nyní. 1833, č. 1. s. 8.

Pavučiny. Večerní vyražení. 1832. s. 24.

Pelyněk. Světozor. 1834. s. 82–84.

Pepřovník obecný. Světozor. 1835. s. 181–182.

Physiokratische Bemerkungen über Excursionen um Prag im Jahre 1868. Lotos, Jahrg. XIX. 1869. s. 10–13; 75–79; 107–109.

Pijavice lékařská. Večerní vyražení. 1831. s. 588–589.

Plch lískový. Světozor. 1834. s. 368.

Pojednání o mrvě čili hnoji. Večerní vyražení. 1831. s. 263–264; 269–270; 277–279; 284–285; 294–295; 302–304; 310–311; 323–325; 330–331; 340–341.

Polevníci. Sámo. 1832. s. 57–76.

Popsání částek rostlinných vůbec. Světozor. 1834. s. 163.

Porcelán a majolik kovovou hlazurou okrášlití čili pokoviti. Světozor. 1835. s. 140.

Pozůstatkové starověkých zvířat. Jindy a nyní. 1831, č. 19. s. 74.

Pozvání k předplacení a k subskripci na Lučebné základy hospodářství, průmyslu a životoznalství. Posel z Budče, roč. III. 1850. s. 31–32.

Proč líh hoří a proč dává hořením více vody, než před hořením sám vážil. Světozor. 1835. s. 166.

Proč staré víno jest lepší. Světozor. 1835. s. 182–183.

Procházka po říši zemských tvorů. Pražský posel, díl II. 1847. s. 166–175; 253–265.

Prosba. In: Homer Odyssea v překladu Ant. Lišky. Praha, 1844.

Prostředek k ochranění kožešin před pelicháním. Světozor. 1835. s. 86–87.

Prostředek, kůží sněhové vodě nepropustitelnou učiniti. Světozor. 1835. s. 151.

Prostředek proti motýlům. Jindy a nyní. 1833, č. 24. s. 189–190.

Prostředek proti vdychanému solíku. Světozor. 1835. s. 127.

Prsták obecný. (Phoenix dactylifera). Světozor. 1834. s. 127–128.

Průmyslné památnosti. Posel z Budče, roč. IV. 1851. s. 777.

Pryskyrka hnědá (Cantharis fusca). Večerní vyražení. 1831. s. 581–582.

Připravování cukru z hadrů, dříví, papírů a podobných rostlinných látek. Světozor. 1835. s. 143.

Připravování korduánské kůže. Světozor. 1835. s. 174.

Připravování spálené nebo jen zdánlivě čisté pšenice k setbě. Večerní vyražení. 1831. s. 378–379.

Přírodněna česká. (Úvod.) Posel z Budče, roč. III. 1850. s. 151–154.

Příspěvek k mudrctví hudebnímu. Jindy a nyní. 1833, č. 8. s. 62–63; č. 9. s. 70–71.

Pštros. Světozor. 1834. s. 279–280.

Pud náboženský. Posel z Budče, roč. IV. 1851. s. 597–601; 633–635.

Rajka obecná. Světozor. 1835. s. 291–293.

Rostliny národům důležité. Posel z Budče, roč. II. 1849. s. 593–598; 615–619.

Rozřezávání litin pilou. Světozor. 1835. s. 127.

Rozumná a krátká pranostika. Světozor. 1835. s. 202–204; 211.

Rudnictví. Světozor. 1834. s. 179–180.

Rybářství. Posel z Budče, roč. II. 1849. s. 743–750; 760–764; 778–780; 793–798; 813–815.

Rybí lov. Světozor. 1834. s. 232.

Rybí mor. Jindy a nyní. 1833, č. 6. s. 47.

Řeč a myšlenky. Světozor. 1835. s. 247.

Samuel Christian Friedrich Hahnemann. Světozor. 1834. s. 357–358.

Sirnické jezero. Světozor. 1835. s. 174–175.

Skořičník. Světozor. 1834. s. 255–256.

Skoumání dobroty ocelu. Světozor. 1835. s. 71.

Skupení šelem. Světozor. 1834. s. 43–44.

Slavojův následek u klystériů. Světozor. 1835. s. 147.

Sled' obecný. Světozor. 1834. s. 207–208.

Slitina kovová na hodinkové zdíře. Světozor. 1835. s. 160.

Slon. Světozor. 1834. s. 69–71.

Slon. Světozor. 1835. s. 200.

Slunce. Jindy a nyní. 1831, č. 12. s. 45.

Smokvoň nábožná. Světozor. 1834. s. 49–50.

Sosna borovice. Světozor. 1834. s. 240.

Soustava slunce. Jindy a nyní. 1831, č. 11. s. 41.

Spisovatelovy cesty z Terstu do Benátek. Květy. 1836.

Statisticko-místopisní přehled průmyslu v království Českém. Posel z Budče, roč. III. 1850. s. 653–656; 670–672; 680–686; 703–704; 723–727; 747–748; 766–767; 772–774; 797–800; 805–813; 823–825.

Statisticko-místopisní přehled průmyslu v království Českém. Posel z Budče, roč. IV. 1851. s. 29–31; 47–48; 63–64; 76–79; 95–96; 108–110.

Stáří a tloušťka znamenitých stromů. Světozor. 1834. s. 99.

Stínovník obecný. Světozor. 1835. s. 58.

Školní prostředkové k vyučování. Posel z Budče, roč. I. 1848. s. 35–37.

Tabák obecný. Světozor. 1834. s. 199–200.

Tadeáš Haenke. Jindy a nyní. 1829, č. 7. s. 25–27.

Tisknutí barvami na skle. Světozor. 1835. s. 150.

Tmel čili vápenné mýdlo pro vodní kovové trouby. Světozor. 1835. s. 67.

Tohajka hýkavá. (Diomeda exulans. Albatros). Světozor. 1835. s. 192.

Tolice vojtěška. Večerní vyražení. 1831. s. 381–383.

Třemdava bílá. Světozor. 1835. s. 95.

Tygr. Světozor. 1834. s. 178–179.

Tygr v boji s nosorožcem. Světozor. 1835. s. 248.

Udání a posouzení jednotlivých strojů p. Tobrových. Jindy a nyní. 1833, č. 12. s. 96; č. 13. s. 103; č. 15. s. 117; č. 16. s. 126–127.

Uherští pastevci. Pražský posel, díl I. 1846. s. 244–234.

Uhlítko k řezání skla. Světozor. 1835. s. 150.

Upotřebení nati burákové. Světozor. 1835. s. 159.

Über Asynapta lugubris auf Pflaumenbäumen. Lotos, Jahrg. IX. 1859. s. 63; 140.

Über Chlorops laeta. Lotos, Jahrg. XV. 1865. s. 144.

Über die Characterisierung der Jahrgänge. Lotos, Jahrg. XV. 1865.

Über die Cicada rosea L. an den Pflaumenbäumen. Lotos, Jahrg. VIII. 1858. s. 217.

Über Hibernakel – Ringe der Bäume und Sträucher. Lotos, Jahrg. VIII. 1858. s. 120–121.

Über naturökonomische und physiokratische Tabellen. Lotos, Jahrg. VIII. 1858. s. 198; 220.

Über Phylleriaceen und ihre Ursachen, die Acariden. Lotos, Jahrg. IX. 1859. s. 161.

V čem záleží plesnivina. Světozor. 1834. s. 165–166.

Vanyla. Světozor. 1835. s. 101.

Varmuže (kaše, směšenina) pocinovací, která na všechny kovy chytá. Světozor. 1835. s. 119.

Velbloud. Světozor. 1834. s. 23–24.

Veliký kostlivec velryba v Londýně. Jindy a nyní. 1831, č. 21. s. 81.

Velochvost krásný. Světozor. 1834. s. 247–248.

Velrybí kostra. Světozor. 1835. s. 19.

Vinopalství a překapování. Světozor. 1835. s. 232.

Vína rozličná. Světozor. 1835. s. 151.

Vrch sopky Hekly a sirné hory na Islandě. Jindy a nyní. 1831, č. 2. s. 6.

Vydobývání a připravování soli kuchyňské. Světozor. 1835. s. 230–231.

Vyrábění vonných vodiček a olejů čili silic pro potřebu domácí. Světozor. 1835. s. 119.

Vyšetření dobroty popele a rozličných druhů drasla. Světozor. 1835. s. 119.

Výborný prostředek proti housenkám a mšicím. Světozor. 1835. s. 287.

Výjimky z cestopisu A. Ermana. Světozor. 1835. s. 290–291; 302–303; 307.

Výpis z listu psaného V. Hankovi. Květy. 1840. Příloha s. 20.

Výtah z listu psaného p. Pogodinovi. Květy. 1840. Příloha s. 5–6.

Zacházení se zvířaty. Posel z Budče, roč. IV. 1851. s. 538–540; 556–559; 565–569; 585–589.

Zajíc. Světozor. 1834. s. 151–152; 154–155.

Zapověděné ovoce na ostrově Ceyloně. Světozor. 1834. s. 355–356.

Zbic onsa. Světozor. 1835. s. 48.

Zelinařství. Posel z Budče, roč. IV. 1851. s. 429–430.

Země Česká. Posel z Budče, roč. III. 1850. s. 161–165; 195–198; 212–215; 226–231; 244–247; 259–263; 276–279; 293–296; 315; 330–332; 345–348; 366–368; 379–381; 392–395; 408–411; 425–427; 438–442; 463; 471–473; 486–489; 502–505; 522–525; 533–534; 551–556.

Zeměpisný a zemězpytech přídavek k Země České. Posel z Budče, roč. IV. 1851. s. 783–784.

Zhotovování barevných tužek. Světozor. 1835. s. 118–119.

Zorav okázalý. Světozor. 1834. s. 16.

Zpěv a hudba. Večerní vyražení. 1831. s. 332.

Zpráva o budečské dílně na školní věci k vyučování. Posel z Budče, roč. II. 1849. s. 718–720.

Zprávy o duchovním životě nynějších časů. Časopis čs. muzea, roč. XI. 1837. s. 9–22; 169–182; 418–441.

Zprávy o duchovním životě nynějších časů. Časopis čs. muzea, roč. XII. 1838. s. 62–83; 163–176; 316–362; 513–534.

Zprávy o duchovním životě nynějších časů. Časopis čs. muzea, roč. XIII. 1839. s. 22–44; 322–337.

Zvířena česká (Fauna bohemica). Posel z Budče, roč. IV. 1851. s. 121–126; 134–139; 153–156; 168–173; 184–185; 216–218; 247–252; 269–270; 279–282; 298–301; 318–320; 332–335; 347; 360–361; 376–377; 397–398; 412–413; 428; 445–446; 462; 480; 491–492; 519–520; 540–544; 559–560; 572–574; 589–591; 606–608; 620–621; 639–640; 654–656; 668–671; 684–686; 699–701; 714–716; 747–750; 764–768; 780–783; 797–799.

Žirafa. Jindy a nyní. 1829, č. 15. s. 57.

Živočichové v obrazech k názornému vyučování. Posel z Budče, roč. IV. 1851. s. 17–20; 42–46; 59–62; 74–76; 93–95; 106–107; 120–121; 448.

Žlutobrunátná barva. Večerní vyražení. 1831. s. 582–583.

Žralok. Světozor. 1834. s. 407–408.

Obrazy určené pro školní výuku

Druhá porodnická, průmyslnická a zeměpytecká mapa Čech ku prospěchu průmyslových škol. Praha 1854.

Dvanáct měsíců v obrazech. Praha 1855–1859.

Přátelům štěpařství. Tabulka tato krajanům našim sloužíž k neustálému upamatování na nejrůznější práce stepařské. Vydal Rohrer, Brno 1836.

Přehled lučby či hmotozpytu. Vydal Spurný, Praha 1841.

Přírodní a umělé hospodářství. Část první: Užitečné hmyzy k názornému vyučování. Praha 1859–1865.

Rostliny v obrazech k názornému vyučování. Praha 1852–1856.

Sine anno.

Schola hebdomadica. Schola annua.

Třicet dílen řemeslnických. Praha 1857.

Přírodnická průmyslnická a zemězpytecká mappa Čech: ku prospěchu národních průmyslových škol [kartografický dokument]. 1:864 000. V Budči: Nákladem Porad učitelských, 1850. 1 mapa.

Živočichové v obrazech k názornému vyučování. Praha 1851.

Dotazník

Vážená paní, vážený pane

Jmenuji se Pavel Jahn a jsem studentem 5. ročníku bakalářského studia na FPE ZČU obor Historie se zaměřením na vzdělávání a v rámci ukončení studia zpracovávám bakalářskou práci na téma: „Klatovský rodák Karel Slavoj Amerling a jeho dílo.“ S dovolením bych Vás chtěl požádat o spolupráci při vyplnění dotazníku, který je zcela anonymní a jeho údaje budou použity pouze pro zpracování a vyhodnocení mé bakalářské práce. Cílem tohoto dotazníkového šetření je získání informací ohledně povědomí o této osobnosti.

1. Pohlaví:

- Žena
- Muž

2. Věk:

- do 20 let
- 21 – 30 let
- 31 – 40 let
- 41 – 50 let
- 51 a více

3. Pocházíte z Klatov?

- Ano
- Ne

4. Víte, kdo to byl Karel Slavoj Amerling?

5. Kde se nachází některá z jeho pamětních desek?

6. Kdy Karel Slavoj Amerling žil?

7. Kde se nachází Amerlingův rodný dům?

8. Víte, kde Karel Slavoj Amerling studoval?

9. Jaký studoval obor?

10. Uveďte některé z jeho knižních děl:

11. Co je po Amerlingovi pojmenováno?

12. Víte, co Karel Slavoj Amerling založil? (Pokud ano, specifikujte)

13. Kde se nachází Amerlingův hrob?

14. Víte nějakou další informaci o tomto klatovském rodáku?